

2736

సామెతలు

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 12

రాజమహేంద్రవరము 16-4-1989, 1-5-1989

సంచికలు 12, 13

— ఈ సంచికలో —

1. వేమన-శ్రీ	1-2
2. సూరకవి చాటుపులు-శ్రీరామ దండకము	2-5
3. తెలుగుభాషలో చారిత్రిక శతకములు	6-7
4. సూర్యుగోదావరిజిల్లా-గ్రామనామాలు	8-10
5. ఆంధ్రపురాణము-వేదశాస్త్రపరిచయము	10-12
6. తెలుగు కథానిక-పరిశోధన	13-14
7. "ఆంధ్రపత్రికాపిత-కందుకూరి"	15-
8. "పానవి కన్యకా సాహిత్యము"	16-
సాహిత్యకథ (రిపోర్టు)	16-

రాజీవు సంచికలో - రామలింగేశ శతకము, అడిదము సూరకవి, రాయలసీమ దేవాలయాల్లో శిల్పకళ, నిర్వచనోత్తర రామాయణ సమీక్ష, సంఘసంస్కర్త స్వామి దయానందసరస్వతి, అబ్బూరివారి చాటుపులు ఒక పరిశీలన, వనంతగానం - కవికోకిలలు. మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

మంవత్పర వందా రు. 12-00

శి మానమంతు రు. 3-00

విడి ప్రతి 0-00 పై.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

1. వేమన - స్త్రీ

— డా. కె. శారద

(గతనందిక తరువాయి)

వేశ్యానిరసన :

మధ్యయుగాల్లో ప్రారంభమై నేటికీ నమా జాన్ని పట్టి పీడిస్తున్న భయంకర జాడ్యమే వేశ్యావ్యవస్థ. ఏతస్మాన్వ్యవస్థానమాజం మాన వాళికి ప్రసాదించిందే యీ జన్మ. విశ్వంఖల రైంగిక నర్తనంబారను అరికొట్టే ప్రయత్నంలో, ప్రితి ఏకభర్తృత్వం విధించిన సందర్భంలో తయారయిన జాతి యీ వేశ్య జాతి. వేశ్యలు జన్మతః వేశ్యలు కాదు; వేశ్యలుగా తయారుచేయబడ్డారు. వురుషుల్లో లేని విధంగా కులప్రియ, వేశ్య లని రెండు వర్గాలుగా ప్రియ విభజించబడ్డారు. ప్రి రైంగిక స్వేచ్ఛవైతే తమ అధివశ్యంలో విరోధించ గలిగారే గానీ తమ రైంగిక ఆవసరాల్ని తీర్చడానికి వేశ్యజాతిని సృష్టించుకొంది వురుష ప్రపంచం. తమ రైంగిక స్వేచ్ఛ నిరాటంకంగా కొనసాగింది. తమ సంతానం తమదే అని యుజువు కావాలి. రెండు ప్రయోజనాలు విద్విరుద్ధంగా నెరవేరడంకోసం ప్రి జాతిని రెండుగా విభజించారు. ఈవిధంగా ఏతస్మాన్వ్య సమాజంచేతనే సృష్టించబడ్డ యీ వేశ్యజాతి తానమాజంచేతనే యెంగిలి అకులాగ వివరబడ్డది. వేమనకూడ ఇందుకు

అతీతంగా ప్రవర్తించలేదు. కనుకనే యింటి యల్లార్ని పొగుడుతూ వద్యాలు రాశాడు. వెగటు పుట్టేంతవరకు వేశ్యానంవర్కం పెట్టు కున్నాడు. మోజ తీరనకర్వాక హీనాతి హీనంగా వాళ్ళని తన కవిత్వంలో అవహేయం చేశాడు.

ఇల్లారి ప్రాముఖ్యాన్ని తెలిపే వద్యాలు :
అదనెరిగిన మగువ యనువెరు చనువెరు
ముదముతోడ మగని మోహ మెఱుగు
విభువి శ్రేష్ఠగుణము వేశ్య తానెఱుగునావిశ్వ
ఇంటి యోలు విడిచి యిల జారకొంతల
వెంట దిరుగువాడు వెట్టివాడు
పంటచేను విడచి పరిగ యేరిన యట్లు విశ్వ
గుణవతి యగు యుపకృహము
చక్కగ నుండు

చీకటింటి దివ్యే చెలగురీతి
దీపెయన్న యిల్లు దేవార్చనగృహంబు విశ్వ
తుంటి వింటివాని తూపుల మాటేక
మెరచి మంట నడుమ మిడుత దరిమె
యింటియారి విడచి యెట్లుండ వచ్చురా విశ్వ
వనస తొనలకన్న వంచదారలకన్న
జాంటి కేనేకన్న జాన్నుకన్న
జెటూరనము కన్న జెలిమాట తీపురా విశ్వ
భాత మరసి తన్ను భార్య పేవించిన
ఇంటితైన నగును తుళ్ళకుండు

అదియులేక బ్రతుకు బడమము భువిలోపవిశ్వ
సతిలేని పురుషుండు సంసారియే గాడు
మతిలేని పురుషుండు యతియు గాడు
గతిలేని పురుషుని బ్రతుకేమి బ్రతుకురా విశ్వ

వేశ్యాదూషణ :

అటలాదగ వచ్చు పాట పాదగ వచ్చు
పాము పదగ బట్టి యణచవచ్చు
మాయలంబ బట్టి మర్దించుటరుదురా విశ్వ
ఈత వచ్చినపుడు లోకనిపించునా
ప్రాత లంబ కటకల భయము లేదు
కోతి కొమ్మ కెక్కి కుప్పించి చాటదా విశ్వ
గంపేదంత తవుడు గంవరో బెట్టక
చన్ను బట్టవీడు కొన్న బట్టె
వారకాంత లేల వలతురు నూరక విశ్వ
కొత్తుకోటి పొందు దోషంబు దోషంబు
లంబకోటి పొందు లజ్జ చెడును
జారకోటి పొందు చావుకు మూలమో విశ్వ
లంబదాని యక్క లాలించి ముద్దాడు
మింద దరయ లంబమీద ప్రేమ
ఆరుదాని వంక నందలు చుట్టాలె విశ్వ
లంబ లంబకొని లావెల్ల కొనియాడు
అంజకల్లి వాని లజ్జ గడుగు
కల్లి గలుగు లంబ దగులుట దోషంబు విశ్వ

వారకాంకరెల్ల వలచి యేతెంతురో
పొందు తేసి ధనము పుచ్చుకొనుకు
మాచలమ్మ వచ్చి మఱి యిల్లు పెట్టురా ||విశ్వ

వెలయారి వలన గూరిమి
తలుగడు మఱి కలిగెనేని కడతేరుదు రా
వలుపురు నడిచెడు తెరువున
పులు మొలవదు మొలచెనేని పొదలదు వేమా
వేదవిద్య రెల్ల వేళల వంటివి
త్రమల పెట్టి తేట వడగ నీవు
గుప్త విద్య యొకటి కులకాంత వంటిది ||విశ్వ

వైరాగ్యం :

వేళానంపర్కం, యిల్లారిలో సంసార
సౌఖ్యం ముగిసిన తర్వాత కూడా ప్రీతనంపర్కం
రోత అని వైరాగ్యదళకు చేరుకున్నప్పటి
వేమన అభిప్రాయాలు.

అనువారితోటి అల్లాడుటది రోత
వందటూతములతో పెనగు రోత
మూడు బావులలోన మునిగి లేచుట రోత ||విశ్వ

ఇల్లు విడిచినట్లై యిల్లాలు మదిరోసి
తల్ల డంబు మాని తలపు నిలిసి
యొడలు మఱచి యోగ ముల్లసిల్లెడు వాడు
వాడె వరమ గురుడు వసుధ వేమ
ఉరపిచ్చుక రీతి ఉర్విలో జనురెల్ల
నారిమఱుల కొంది నష్టమైరి
ముక్తికాంత గూడి ముద్దిడ లేరయా ||విశ్వ

కన్నపుక్రమీద కనకంబు మీ దాస
ప్రీతిమీద నాళ చిత్రమెదలి
బ్రమలు విడువకున్న బ్రహ్మాంబు గానరో ||విశ్వ
సతుల కోరనేల సుతుల విడయనేల
వెతలు పడుటయెల్ల వెట్టితనము
నేల సున్నరాయి నెత్తికెక్కిన యట్ల ||విశ్వ
ప్రీతి మాయచేత జిక్కి కాగొన్నాళ్ళు
తగుల గోరునట్లు తగిలిపోవు
తనిసి పొలసి కాను దైవంబుచే జెకు ||విశ్వ

సంసార సుఖ లన్ని తనివిదీర అనుభ
వించడం, తర్వాత సంసారం రోత, పతులు

2. సూరకవి చాటువులు - శ్రీరామదండకము

- రథయిత పాపాత్మకోవిద క్రౌన్విడిరామం వి ఏ., వి.యల్., వి.యిడి.

సుధాధారలవంటి అకుధారలను కుంభ
వృద్ధిగా కురిపించిన ఉత్తరాంధ్ర కవిశేఖరు
లలో అదివము సూరకవి అగ్రగణ్యుడు.
నమశ్శ్రీని, పద్యరచనా పాటవాన్ని
తెలియజేయడంతో పాటు, ఈచాటువులు కవి
జీవిత విశేషాల్ని, నాటిదేశపరిస్థితులను రస
రమ్యంగా వ్యక్తం చేస్తాయి. అందుచేత
కొన్ని చాటువులకు చరిత్రాత్మకమైన ప్రాధా
న్యం కూడా వుంది.

1748 వ సంవత్సరంలో బాదుల్లాఖానుకీ,
బొద్దిలి యుద్ధంలో వీరస్వర్గాన్ని అలంకరిం
చిన పెదవిజయ రామమహారాజులుంగారికి
జరిగిన యుద్ధంలో రాజుగారు వెనుకంజ

సుతులు బంధాలు అని పెర్రె పెర్రె వ్యాఖ్యా
నాలు చేయడం మానవులకు పరిపాటి. అంత
టితో పూరుకోత ముక్తిని కూడ కాంతతో
పోల్చుకోవడం దాన్ని ముద్దాదారణకోవడం
మళ్ళీ మొదటికే వచ్చినట్లైంది.

ప్రీతి అవనిత్రలని, వేదాదుల నభ్యసించ
కూడదని జపతపాదులను ఆచరింపకూడదని
వేమనకూడ చెప్పడం కనిపిస్తుంది.

పతులు జపతపములు నలువంగ సాగిన
పురుషు లేల యికను పుడమిలోన.... ||విశ్వ

తార్కిక భోరణిలో నిష్పక్షపాతంగా కవిత్వ
చెప్పిన వేమన కీర్తికి కళంకం తెచ్చేవిగా
వేమన ప్రీతిని గురించి చెప్పిన పద్యాలు భావి
స్తాయి. సామాన్యుడైన కవి రచనలో ఎవరిని
గురించి యెలాంటి భావాలు వ్యక్తమైనా గణ
నకు రావు. కానీ వేమనను ఒక విశిష్ట వ్యక్తి
త్వం గల కవిగా మనం భావిస్తున్నాం కనుక
ప్రీతిని గురించి వేమన వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాల్ని పరిశీలించవలసిన అవసరం కలిగింది.

వేమనకు ప్రీతి వ్యతిరేకదోరణి కలగ
దానికి అతని వ్యక్తిగతజీవితం కొంతపరకు

వేయగా, కత్తిపోటుకంటే బలమైన గంటం
పోటుతో రాజుగారి పొరుషాన్ని ఉద్దీపింపజేయ
దానికి సూరకవి.

“మెత్తనెనట్టి యరటాకు మీదగాక
మండమీదను జెల్లునే ముంటివాడి
వీదలెనట్టి సరదాన మీదగాక
కలదె క్రౌన్విడిబాదుల్లాఖానుమీద
గరిడీలలోపల గంతువేయుటకేమి
యీచెబట్టి యరిపై దాటవలెను
సౌగముగ మొలక తి దిగియ జెక్కుటకేమి
వెఱవక వెరుల నరకవలెను
మాటిమాటికి పెద్దమాటలాడుటకేమి
యదలించి రిపుల జెందాడవలెను

కారణమై వుండవచ్చు నని విమర్శకులు భావి
స్తారు. అంతేగాక ఆనాటి సంఘంలో ప్రీతి
అంతకంటే విలువలే దని చెప్పారు. పురాణాల్లో
చెప్పినట్లుగా తర్త యెలాంటివాడైనా, అంటే
“కుంటి, గుడ్డి, దుష్టుడూ, ధుర్మార్గుడూ,
జారుడు, చోరుడు, జాదరీ, రోగిష్టి, మొసలి
వాడు” అయినానరే భార్య అతనికి అనుకూల
వతిగా ఉండాలి అనే భావాలు వేమనలో బాగా
నాటుకుపోయా యనిపిస్తుంది. ఇతర విష
యాల్లో పురాణాల్ని విమర్శించిన వేమన ప్రీతివిష
యంలో మాత్రం పాతభావాల్ని ప్రోత్సహించే
విధంగా కవిత్వం చెప్పాడు.

మానవత్వ సాధనలో భాగంగా ఉండవల
సిన ‘ప్రీతి గౌరవం’ వేమన విరల జ్యోతికి
గురైంది. వేమన ప్రగతిశీల వ్యక్తిత్వంలో
యదోక వెనుకంజే అయినా యితర రంగా
లలో వేమన ప్రదర్శించిన చైతన్యం విస్మయ
రించదానిది.

రామున నెఱుగంధమ్ము బూయుటకేమి
గాయంపు నెత్తురుల్ గ్రమ్మవలెను
గావి లేకున్న సత్కీర్తి కాంతగలదె
పూసపాటి కులాంభోధి పూర్ణసోమ
సమర జయ వీరు గజవతి సార్యభౌమ

విమల సద్గుణధామ శ్రీ విజయరామ
అని పద్య వరంవరను వర్ణంగా కురిపించి,
ఏరికను ఎత్తి పొడిచేడు. పౌరుషజ్వాలా
జ్వలిత మావసుడైన ప్రభువు శత్రువును
ఎదిరించి విజయలక్ష్మితో తిరిగిరాగా ఈ కవి
తన ఏరికపై ఆకువుగా

‘ధీరీలోవల గోలుకొండ పురి నిం
డెన్, ఏ ప్రళంసల్ గురల్
బల్లాలం బొడిపించి హుమ్మని యర
చ్చా నెక్కి పైకొంచు, బా
దుల్లాఖానును బారిద్రోలితిని నీ
దోళక్తి సూ బాలకున్
మల్లింపం దరమాన్ శ్రీవిజయరా
మా మందలాచీకృతా’

‘సూర’ అంటే రాజ్యంలో ఒక గొప్పభాగాన్ని
పాలించేవాడు అనే అర్థం.

శృంగవరపు కోట జమీని పాలిస్తున్న
శ్రీ ముఖరాజు కాశీవతిరాజుగారి రెండవ
కుమారుడైన రాజభూపాల రాజు విజయనగ
రాధీకులను ఎదిరించి యుద్ధంలో చనిపోయి
నట్లు పూసపాటివారికై ఏడులో వుంది. తన
బలాన్ని ఎదిరి బలాన్ని తెలుసుకోకుండా
రణరంగంలో రంకెలు వేసిన రాజభూపాల
రాజును అవహేళనచేస్తూ సూరకవి
‘విజయరామ మహారాజవీరు దేలు
పట్టములికించె రాజభూపాలరాజు
కడమమాటలకేమి యీకాలమునను
పుట్టెనవ్వెను పులిలోక గొట్టె గరచె’
అని చెప్పిన చాటువీ నాటికి చిరస్థాయిగావుంది.

అదీదమువారు ఆర్వేలవియ్యోగులు, వీరిది
వశ్యగోత్రం. అదీదము అనేది పౌరుష
నామము. అసలు వీరి యింటి పేరు మోడు

కూరి బాడు. ఏనుగపై గ్రంథార్పి వేసుకుని
దేశసంచారం చేయడంచేత గ్రంథవారణంవా
రైనారు, ఈ వంశీయులలో ఒకడైన నీలాద్రి
కవి, అదీదమును అనగా కత్తిని-రణరంగం
లో పొరుపాన్ని ప్రదర్శించి బహుమతిగా
పొందడం చేత ఈ వంశీయులు అదీదంవా
రైనారు, సూరకవి కాలానికి పూర్వం 23
పురుషాంతరాంనుంచి యీ వంశీయులు కవిత్వా
వృత్తి గలవారని సూరకవి, చెప్పిన

‘ఇసువది మూడు పూరుషము
లిప్పటి కయ్యె కవిత్వ వృత్తిచే
వరవతు లెల్ల మెచ్చ బడు
నాల్గతరంబులు మించు నీమృటన్
వెరవగు జీవననితీ
లభించుట తొమ్మిదియయ్యె పూరుషాం
తరములు నిక్కళింగ వసు
దాదివుచెంగట నాశ్రయించుటల్,
అనే చాటుధారవల్ల తెలుస్తుంది,

ఈ వంశీయులలో ముఖ్యంగా సూరకవి
గొప్ప ఆత్మగౌరవం కలివాడు. నాటిదివాన్
సీతారామరాజుగారు చందకావసులు. అయి
నప్పటికీ సూరకవి నిర్భయంగా ఆయనలో
పుండే లోపాంను ఎత్తిపొడిచేవాడు’ ఒక
నాటి నిండు పథలో సూరకవి. చినవిజయ
రామరాజుగార్ని అభినందిస్తూ,

‘వంకము నీకు జెల్లనొక
పాటియమీరుడు నీకులక్ష్మమా
కుంకము కేలబూని నిను
గొల్వనివాడు ధరిత్రలోన భూ
కాంతు దొకండు లేసు కట
కంట మొదల్కొని గోలుకొండ వ
ర్యంతము నీదికా! విజయ
రామనరేంద్ర సురేంద్ర వైభవా!’

అని ఆకువుగా పద్యం చెప్పగా, అపద్యంలో,
‘నీకు జెల్లు’ ‘నీకు లక్ష్మమా’ మొదలైన
చోట్ల, ప్రభువును ఏకవచన ప్రయోగం చేసి
సంతోషించడం సమంజసంగా లేదని సీతా

రామరాజుగారు సూరకవిని ఆక్షేపించగా,
వెంటనే సూరకవి

‘చిన్నప్పుడు రతికేళిని
నున్నప్పుడు కవికలోన, యుద్ధములోనన్
వన్నెనుమీ ‘రా’ కొట్టుట
చెన్నగు నో పూసపాటి సీతారామా’

అని ప్రత్యుత్తరం యిచ్చి, ప్రతిభావం
తంగా తనవాదాన్ని సమర్థించు కున్నాడు.
ఒకప్పుడు చినవిజయరామ మహారాజుగారి
పద్మ పుండే నృపపార్శ్వవర్తి (దారుగా) వతి
వాడ పై డన్న సూరకవి ఎడల అమర్యాదగా
ప్రవర్తించే డట, సూరకవి సమయం కని
పెట్టి ప్రభునన్నిధిని కొలువులో ఆకువుగా.

‘ఇ తడి పు తడి యగునా
తొత్తుకు నగ లెన్నియిడిన దొరసానగునా
యు రమకులు దొనా దొ
లెంతెంత లభించినను గులాము గులామే’
అనే పద్యం చదివి ఊరుకున్నాడుట, వరేంగి
తజ్జడైన రాజు దీనికి కారణం కనిపెట్టి పై
డ్నుకు దేవిదీమన్నా చెప్పేరు. పైడన్న
సూరకవి కాళ్ళమీద వడగా

‘మోటముండ కొడుకు మాట చెల్లిననాడు
నన్ను లక్ష్మపెట్టినాడు కాడు
తెలిసి యివుడు నన్ను దీవింపుమని వల్కు
వడ్డ చక్కనైత ప్రహ్లాదామే’
అని తనవిస్మయతమ వ్యక్తంచేసేడు.

అదీదమువారు వశ్యవాక్కులు, సూరకవి
గారి జ్ఞాతి అయిన రామకవి, పూసపాటిరేగ,
గుత్తదారైన దింతులూరి అన్నమరాజుగారి
చర్యవలన, తన మిరాశీభూములలో కొన్ని
మళ్ళకు ముంపు ప్రమాదం రాగా, ‘కడలు
మిటమాని దివిజ గంగాభవాని’ అనే మకుటం
గల పద్యాలు చెప్పే సరికల్లా చెరువుగండి
తెగి నీరుపైకి ప్రవహించి పోయింది. ఆ
గ్రామవాసులు నేటికీ గండి తెగినీరు ప్రవ
హించి పోయిన ప్రాంతాన్ని చూచిస్తారు.
సూరకవి

‘గదియకు నూరువదెములు
 గంటములేక రచింతుఁ దెట్టగా
 దొడగితి నా వఱాలు మని
 తూలిపడున్ కులశైల రాజముల్
 తిరువ కనుగ్రహించి ఓరు
 పేద దవాదివుతులుజేతునే
 వదిదమువాద సూరనస
 మాబ్బుడ నాకొకరుండు సాటియే’

అని చెప్పుకున్నాడు. ఆళ్ళ సరవయ్య అనే
 కోమటితనయింద్లో జరిగిన వివాహవందర్యం
 లో వక్కారం తెయ్యడానికి సూరకవి గార్ని
 మర్నాడు రమన్నాడు. మర్నాడు ఉదయం
 సూరకవిని దూరంనుంచే చూసి ఆ వెళ్ళుడు,
 ఏవగించుకుంటూ “వీడ్చి పాంగరప! దాచ
 పెట్టివట్టు పొద్దున్నే వస్తున్నాడు” అన్నాడట!
 అమాటచెబినిబద్ధ కవి ‘అసామే నిన్నుగరవ
 అయ్యో! సరవా!” అన్నాడుట. అక్షణం
 లోనే చూచుపైనుంచి ఒక శృష్టసత్వం ప్రాకి
 ఛచ్చి, శెట్టిగార్ని కాచేసిందిట! మరుక్షణంలో
 అయిత పరలోకగతుడైనా డని లోకం చెప్పు
 కుంటుంది.

సాహిత్య సమరాంగణంలో సూరకవి
 వ్రత్యర్థి లేకవర్తి సోమవ్యకవి. సున్నితము,
 మనోరంజకము అయిన కవితను అల్లడంలో
 సూరకవి అగ్రేపరుడ నని అనుకుడే వారు.
 శాస్త్రపాండిత్యంలో తన్నుమించినవాడు
 లేడనే అభిప్రాయం లేకవర్తి సోమవ్యకవికి
 వుండేది. విద్యావిషయంలో వీరిమధ్యగల
 వ్యత్యమ విడంచేసే కొన్ని చాటువులను
 మాత్రం యిక్కడ ఉటంకిస్తున్నామ.

ఏమేమో శాస్త్రంబులు
 తామిక్కిలి నతితె నట-సకకని-కవితా
 సామర్థ్య మెఱుగనేరని
 సోము విజృంభణము గలదె సూరునిబడుటన్

....
 (వకకని అనగా చదవనిమ్ము అని అర్థం)
 సోమకర్తార మెఱుగని శుంతవగుట
 వదిరితివి గాని సూరునిరదన పాశి

రాలదన్నిన పోముని లీలదెలియ
 వైతి వీగుట్టు బయలగు ననుకు గుకవి!
 ‘తెలుగున్ గల్పపురీతులు
 కలనెఱుగని శుష్కతర్కకర్కశమతికిన్
 దెలిసె నొకయిండు కిందుక
 వెలివతి గొతన్న కృపగవిత్వపుజాడల్,’

జీవితంలో ఈకవికి కలిగిన చేదు అనుభ
 వాలను, మధురానభూతులను కూడా వీరి
 చాటువులు నిబద్ధం చేసేయి.
 ‘రాజాజామడు మంత్రినిర్ణయడు నీ
 రాష్ట్రంబులో పెద్దలా
 కోజుల్ కొండలు జీవహింసకును సం
 కోచింప రెవ్వారికిన్
 తాజీ మీయరు పాలకొండపురిలో
 దాక్షిణ్యకూన్యత్వమీ
 పాజీవట్టణమేల వచ్చితినినా
 పావంబు నర్యేశ్వరా!’

అని పాలకొండపై చెప్పిన వద్యం బహుశ
 వ్రచారంలోవుంది, బొలుగుపాటి వేంకట
 మంత్రికిన్నీ యాయనకున్నూ వ్రగడమైన
 వరిచయం వుండేది, ఒక కుభకార్యంలో
 సూరకవిగార్ని సామాన్య యాచకునిగా
 వ్రమించి, మంత్రిగారి పరిచారకులు ఆయ
 నను దొడ్డి సంభావనకు వచ్చిన వారిలో జమ
 చేసేరు. ఈచేదు అనుభవాన్ని కవి ఎంత
 చమత్కారంగా చిత్రించేదో చూడండి.
 బలవంతుడు, బలహీనుడు
 పొలకురు విరితవృ, వల్లభానలు ముత్యార్
 తొలగుగద మగడు పోయిన
 వెలదుకకున్ బొలుపాటి వేంకట మంత్రి!

ఆరోజులో విజయనగరం వారికి వర్లా
 కిమిడి రాజులకు మధ్య కొంతద్వేషభావం
 వున్నా, సూరకవి తన కవితా ప్రాగల్భ్యం
 చేత వర్లాకిమిడి రాజావార్ని మెప్పించి వారి
 మన్ననలను పొందేడు.
 “గోవింద ద్వాదశివలె
 నేవచ్చితి రాక రాక నీవగరికి నో

పావన గుణ నారాయణ
 దేవు మహారాజ సాహితీ నవభోజా!
 ....
 నీవిచ్చు భక్త్యబర్హౌక
 భూవల్లభు చిచ్చు త్యాగమున తెనకడున్
 దావన గుణ నారాయణ
 దేవు మహారాజ సాహితీ నవభోజా’

అనే వద్యాలు వర్లాకిమిడిలో కవిగారి
 మధురామభూతిని వ్యక్తం చేస్తాయి.
 సూరకవి, ఏతృదేవులు గతించిన తరు
 వాత వారిస్వగ్రామమైన భూపాలరేగమ (పూన
 పాటి రేగ) విడచి చీపురువల్లిలో నిరవినాసం
 ఏర్పరుచుకున్నాడు,
 ఊరెయ్యడి! చీపురువలి
 పేరో! సూరకవి యుంటి పేరదీదముహూర్
 మీరాజ విజయరామమ

హారాజక దేమి సరమదా, బోజాదయా’
 అనే సంభాషణరూపంలో వున్న కంద వద్యం
 వల్ల తెలుస్తుంది. చీపురువల్లి అతని సుఖజీవన
 యాత్రకు నహాయదలేదు, అందుచేత
 మన్యం ప్రాంతాలకు వెళ్ళి జీవనోపాధికి
 కావలసిన వస్తువులను చేకూర్చుకున్నట్లు
 “గరిపెలు వ్రాతేగాని యొక
 గంటెదెదంగము మన్యదేశముల్
 తిరిగి యభిష్టవస్తువులు.
 తెచ్చి భుజింతుము పర్వకాలమున్
 సురుచిర వత్క-విత్వనిది
 సూరకవీండునకేల గల్గె గం
 చరమును, రేగ, మేక మెడ
 చన్నలనంటివి మాన్యముల్,”

అనే వద్యంవల్ల ఆవగతమౌతుంది.
 “రీరాగ్రణి శివరామ
 జ్ఞేమణుం దేలు చెముడి, శంఖరపురమా
 పోరామా! రొంపిల్లా
 పారాదా! మంగరాజపాదెము నట్లా”
 అనే వద్యం కవిగారు దర్శించి కోన్ని
 మన్యంగ్రామాల జాబితాను తందనేస్తుతద.

(తనదిష్టయందే సూరకవికి గల విర్లిప్తతను అయిన అమాయకత్వాన్ని *Child like simplicity*) కొన్ని చాటువులు తెలియజేస్తున్నాయి, ఒకసారి పెద్దాపురం రాజనగరలో సూరకవి అకువుగా

‘రాజు కళంకమూ వీరతి

రాజు కరీరవిహీను డంబికా

రాజు దిగంబరుండు, మృగ

రాజు గుహంతరసీమవర్తివి

ప్రాజీత పూసపాద్యజయ

రామన్యపాదుడె రాజేగక యీ

రాజులు రాజులే పెనుక

రాజులుగాక ధరాతలంబునన్.’

అని చెప్పగా వారీయన పాండిత్యానికి, కవితా చమత్కృతికి అబ్బురపడి, ఒకతృణమైనా ముట్టకుండా యీకవి పైకి వస్తూ “స్నానం చేసినదానిని పానంచేసే అధ్యాపం లేదన్నాడట, పై నంపుటన వంపదపై అకవికి గల విర్లిప్తతకు ప్రబలనిదర్శనం. మ్యానాదిత్యాలనే విదక్షణను పాటించకుండా చంటిపిల్లడిలాగ తన హృదయస్పందనను యథాతథంగా పద్యంలోవదిల వరిచేవాడు. తనకొక మంచి గంటాన్ని తయారుచేసి యిచ్చిన నాలుగవల్లి వరకురాముడనే కంపారిని అకాళానికి ఎత్తివేస్తూ,

“మల్లోకంబుల నాలుగ

పల్లివరకురాముకిర్తి ప్రబలి వెలుంగన్

మల్లిన్ సుమవల్లిన్ జా

విల్లిన్ అలపాలవెల్లి, వీపువి కల్లిన్’

అని చెప్పిన పద్యంలో ఆ కంసారికిర్తిని జాదిల్లితోను గంగతోను పోల్చడం ఎవరికైనా అశ్చర్యం కలిగించక మానదు. తనతో పాటు అదపాక అనే గ్రామానికి వస్తున్న ‘పావ’ అనే వల్లెవడుచు “సూరప్పదేగకా నామీద వద్దెం పెప్పపూ?” అంటే,

‘అదపాక మామిడాకులు

పొడువుగ నొకవి స్తరంబ పొడిచినవాడే

ముదమొప్ప విక్రమార్కుడు

అదపాకా అత్తవారు కొనే పాపా!’

అని చెప్పి ఆ, అమాయకురాలిని చంకోడ పెట్టేడు, నన్నెగా వుండే అదపాక మామిడాకులతో విస్తరి కుట్టడం ఒక గొప్ప ‘పీటు’

ఈకవి హాస్య వ్రసంగ చతురుడు. తన బంధుకోటిలో వారైన రెల్లవలన పాణంగి వల్లివారింట్లో మూడురూములైనా భోజనం పెట్టకపోతే,

‘వెడికులుగారునియ్యోగి వరులుగారు

ఎనికీమాలిన పాణంగి వల్లివారు’

అని వాళ్ళమీద ఒక బాణాన్ని విసిరేడు. మిగిలిన చరణాలు లభ్యంకాలేదు. భోగపురం దేవగుప్తాపువారికి ఈయనకు బావమణుల వరస. భోజనాల దగ్గర బావగారి భోజన వరాక్రమాన్ని అభినందిస్తూ యీకవి

“గ్రామముచేత నుండ కృషి

కల్పికదాన్యము లింటనుండ

రామకటాక్షవీక్షణస

రంవరచే దినమేగుచుండమా

రామయ్యమంత్రి భోజన వ

రాక్రమ మేమని చెప్పవచ్చు. నా

సామిఎరుంగు తత్కణ

బాతురి తాళ వలప్రమాణముల్,

అని చెప్పిన పద్యం వారిని చకాయన నవ్వించడంలో అశ్చర్యంలేదు. ఒకనాడు కవిగారి సతీమణి తమకుమారునిపై ఒకవద్యం చెప్పుమని అప్యాయంగా కోరగా ఆయన, ‘బాదాబూరుల లోపల

బాచన్నే పెద్దబూచి పళ్ళన్ కానున్

బూచంటె రాత్రి వెలుకురు

బాచన్నను చూసివట్టవగలే వెలుకుర్,

అని చెప్పేడు. ఈ చలోక్తి ఆయనను అమె అగ్రహానికి గురిచేసిందో లేక అసుగ్రహానికి గురిచేసిందో మనకు తెలియదు.

వీరి కావ్యరచనా శైలి వసుచరిత్ర శైలిని పోలివుంటుంది. అకువులలో శైలి శిష్ట న్యవహారానికి దగ్గరగావుంటుంది. చాటువులనయోజనానికి అనుగుణంగా అటువంటి శైలిని యీయన అవలంబించి వుంటాడు. పైన ఉదహరించిన ‘అదపాక’ మామిడాకులు

పొడువుగ నొకవి స్తరంబ పొడిచిన వాడే ముదమొప్ప విక్రమార్కుడు” అనే కండాన్ని కవిజన రంజనంలో అయోధ్యాపురాన్ని వర్ణిస్తూ

‘సూపురము భూపురంద్రికి

గాపురము జయేందరకును గగనతలస్సు

గోపురము భాసిలు నయో

ధ్యాపుర మినవంక భూధవాధారందై’

కందంతో పోల్చినప్పుడు పైవిషయం నుటో ఒక మౌతుంది.

ఎన్నో సంవత్సరాల కాలం శ్రమించి తమ ‘అడిదము సూరకవి జీవితము’ అనే గ్రంథంలో చాటువులను భద్రపరచిన కీర్తికాయలు, మద్దురు వర్కులు శ్రీ అడిదము రామారావు వంతులుగారు రచ్యజీవులు. వారు సేకరించిన చాటువులే యీతదనకు ఆధారాలు.

శ్రీరామదండకము

దండకమునేది చాలాప్రాచీనమైనసాహిత్య ప్రక్రియ. సూరకవి తన ఉభయభాషా పాండిత్యంతో భక్తిభావాన్ని మేళవించి చెప్పిన యీదండకంలో శ్రీరామకథ వంగ్రహంగా, రసవంతంగా నిరూపితమైనది. 1845 ప్రాంతంలో ఇది వికాసపట్నం కారణాచుకుని ముద్రాక్షరశాలలో ఊ. శే. విన్నకోట అప్పల నరసింహులు తెట్టిగారు ముద్రించినట్లు నిశ్చయము వారు చెబుతున్నారు. మిత్రులు శ్రీ కె. వెంకట రామయ్యగారి మధ్యనే ప్రచురించిన సూరకవి లఘుకృతులలో ఈ దండకాన్ని కూడా చేర్చి దీని ప్రచురణకు కారణ భూతులైనారు. ఈదండకాన్ని ప్రత్యేకంగా ప్రచురించి, సూరకవి కృతుల సమీక్షలను వారి సమాలోచన పత్రికలో వరుసగా వెలుయింపజేసి మిత్రులు విద్వాన్ బులును నీకా రామకృత్తిగారు ఆంధ్రుల మన్ననలకు పాత్రులైనారు. దండకం 1-4-88 తేదీ సమాలోచనలో చూడవచ్చు. సూరకవికి అనాడుప్రేరణనిచ్చిన రామలింగేశ్వరుడే నానంటి వరిమిత జ్ఞునిపైని కూడా శృపావరాన్ని కుటించి సూరకవి రచనలను సమీక్ష చేయించేడు.

3. తెలుగుభాషలో చారిత్రక శతకములు(వ్యాసం)

అంధ్రవాఙ్మయమున ప్రత్యేకతగల వ్యక్తియలలో 'శతకము' అనుకావ గణనీయమైన దని భావించవచ్చును. ఈశతకము పండితులను, సామరులను, బాదులను, వృద్ధులను, సామాన్య ప్రజావీకమును సర్వే సర్వత్ర సమానముగా అందరినీ అలరింపజేయగల శక్తి సామర్థ్యములు గలది. ముఖ్యముగ శతకములు పురాణాదులవలె కళాప్రధానములు కావు. అట్లే ప్రబంధములవలె వర్ణనా ప్రధానములు అంతకంటేకావు. కాని ముక్తకముల యొక్క, ఏకమాత్రత గలిగి వర్ణింపబడిన శతకములలో కవి యొక్క ఆత్మానుభవము ప్రకటితమగును.

అనలు శతకములనునది క్రి. శ. 12 వ శతాబ్ది నుండి వర్ణింపబడుచున్న వరికోదకులు చెలుకున్నాడు. మిగిలిన దక్షిణాదిభాషలలో వెలువడిన శతకముల సంఖ్య ఎక్కువ అని చెప్పవచ్చును. తెలుగుభాషలోకన్న కన్నడ భాషలోనే ముందుగా శతక మావిర్భవించిన దని చెప్పుచున్నను దానికి అభాషలో కగిన అదరణ లభించలేదన్నమాట యథార్థము. ఈవ్యాసమున శతకలక్షణములను ప్రత్యేకముగ ఏకరువు పెట్టవలసిన అవసరములే కున్ననూ అందరి మంచిచెడ్డలను గురించి చెప్పవలసిన అవశ్యకతయున్నది.

అది యేమనగా నిషేధకమునుండి బ్రహ్మమువరకూ, గడ్డి (తృణము) నుండి మేరునగము వరకూ గల సమస్తమైనటువంటి విషయములను గురించి శతకముల యందు ప్రవచించిన దని తెలిసికొనగలము. అదీకాకుండా వీటివలన దేశ, కాల పాత్రల మూలమున వ్యక్తమయ్యే రాజకీయ సాంఘిక, పౌరస్వక జాతీయ సంస్కృతి విశేషముల వెల్లింపిస్తో మనముగ్రహించ గలుగుదుము.

— శ్రీ మంతెన సూర్యనారాయణరాజు

శిక్షి కవరముగ చెప్పవలెననిన చరిత్రకు సంబంధించిన అంశములతో వెలువడినవి చారిత్రక శతకము లనవచ్చును. అట్లే ఈచారిత్రక శతకములలోనే జీవిత చరిత్ర, నీయదర్శితలకు సంబంధించిన శతకములు కూడా యిమిడి యున్నట్లు చెప్పకుంటే సబబుగా ఉంటుందని నాయభిలాష.

చారిత్రక శతకములు:-

సువికాల్పాధర దేశమున ప్రసిద్ధక్షేత్రము లన్నిటిపై తురుష్కులు (తురకలు) దండెత్తి వచ్చి రన్న విషయము జగద్విదితము. మహమ్మద్ షేరి, గణపి అటువంటి దండయాత్రలు జరిపిన వారిలో ప్రసిద్ధులు. వారిరువురే కాకుండా 'కుంపిసీవారు' అనగా అంగ్లేయులు ఈస్టిండియా కంపెనీవారు రాజ్యాధికారమును చేజిక్కించుకుని రాజ్యాధికారులైన తొలినాళ్ళలోను జరిగిన చారిత్రక సంఘటనలను తెలుపుశతకములు క్రి. శ. 17వ శతాబ్దము ద్వితీయార్థమునుండి వెలువడినవి.

"భల్లాపేరయకవి" భద్రగిరిశతకము. క్రి. శ. 1888-70 ప్రాంతములో తురకలు భద్రాచలముపై దండెత్తి ఎచ్చినప్పుడు చెప్పినదని పండితులయభిప్రాయము. అదేవిధంగా "విశ్వేశ్వరశతకము" - మొగలాయి చక్రవర్తులలో కడపటి వాడైన ఔరంగజేబు చక్రవర్తి కాశీ పట్టణమున మసీదుకట్టించిన సందర్భములో 'నేల్పూరి విప్లవకవి' చెప్పినది. ఇటువంటి చారిత్రక సంబంధమైన శతకములలో విషయము అనాటి పరాయి ప్రభువులయొక్క దుష్టపరిపాలన, వారుకొనసాగించు అక్రమములు, అన్యాయములూ కవి ఏకరువుపెట్టును. ఇట్టి శతకములలోపలుచారిత్రక సత్యములు బయల్పడును. ఔరంగజేబు మహమ్మదీయు

డై నమా కక్కిన మొగలాయి చక్రవర్తులవలె పరమత నహన మెరుంగని మూర్ఖుడు, మీదటి మిక్కిలి మతమౌఢ్యము వహించిన సిద్ధివానివలె చరిత్రలో మనకు గన్పట్టును. ఆ కారణముగనే కాబోలు అనాడు హిందువులెవ్వరైనను గద్దములు, మీసములు పెంచి నచో వారిపై "జిజియా" వస్తు నిధించి యుండవచ్చును.

కాబట్టి ఈమాదిరి శతకముల వలన చారిత్రక కాంక్షములెన్నో బయట పడగల అవకాశ మెంతేని గల దని చెప్పవచ్చు. అంతేకాకుండా ప్రజలు వారి ఆహారవిహారాలు, ఉత్సవ వేడుకలు, పండుగలు వగైరాలను గురించి జ్ఞానముగా తెలిసికొనుట కెంతేని సావకాశమున్నది. 'భద్రగిరిశతకము' ద్వారా గోలకొండరాజ్య వినాశమునందు ఢిల్లీచక్రవర్తి యైన ఔరంగజేబునకు తోడ్పడిన ఇబ్రహీముఖాను డను, వాని జంటైన "దంసా" యను మరొక తురుష్కుడు పరంగల్లునకు (పూర్వ నామము ఓరుగల్లు) వారి దూరములోనున్న వేల్పుకొండపై దుర్గములు నిర్మించి తెలుగువేల నాక్రమించుచు పెక్కు దురాగతములు సేయుచుండెను, ప్రజలను విస్మరింప స్వస్థలములో ఓడి తురక పరదారులకు తయరడి పలాయనముచి తగించుట రాక్షసనంహారము చేసిన విదవ శ్రీరామచంద్రుని పంటి మహాదన్వికి అనకిరియని పేరయ్యకవి అనాటి చారిత్రకకాంక్షలను తన శతకములో జోడించి వ్యంగ్యముగా నిందాస్తుతులతోనిస్తూ వాక్యములాడి ప్రబోధించినాడు.

అనంతరకాలములో 'కృమలాంబ శతకము'న కుంపిడి వారిపరిపాలనలో రాజమహేంద్రవరము ప్రాంతమునగల రాజకీయ పరిస్థితులకు అర్థమువట్టుచు నాటి చరిత్రను దాని కర్తయైన "రామూరి లక్ష్మణదాసు" చెప్పుట జరగినది. ఇంకా 'అంధ్రనాయక శతకము, సింహాద్రి పరసింహ శతకము, వేంకటాచలరమణ శతకము, విష్ణవాశ్వత్థ

కాత్యాయనీ శతకము, భారతాంబికా శతకము, జయంద్రశతకము, ముర్తిశతకము మొదలైన వన్నీ కూడా చారిత్రకమైన అయామట్టములను దృష్టిలో వుంచుకుని వ్రాయబడినవిగా కన్పట్టును.

జీవితచారిత్రక శతకములు:-

ఈ కోవకు చెందిన శతకములలో అయావ్యక్తుల తాలాకు జీవితములు గోచరించుచుండును. ఇవి భక్తి శతకముల మాదిరిగా గోచరించినా విజయమును పూర్తిగా జీవితచారిత్రక విషయాలతో కూడిన శతకములు అనేకములున్నవి. ఇట్టి వాటిలో యద్యశతకము, ఏనునాయక శతకము, ఏనువ్రభుశతకము, శివుశతకము, వీరబ్రహ్మాంగారి శతకము, నాగబ్రహ్మశతకము, భగవాన్ శ్రీ వత్స సాయిబాబా శతకము, అల్లామారిక్ శతకము, తోకమాన్య తిలకుశతకము, గాంధీజీకి సంబంధించిన శతకములు, జార్జిచక్రవర్తి శతకము, అనందగజపతింద్ర శతకము, ఏక్రమ దేవశతకము, గోవిందరాజ శతకము వంటివి గలవు.

జీవిత చరిత్రకు సంబంధించిన యిట్టి శతకములలో అయావ్యక్తుల జీవన విధానములతో పాటు గొప్పదనమును చాటుట నర్హ సాధారణముగా జరుగుచుండును. ముఖ్యముగా నీ శతకములలో ప్రస్తుతించబడు వ్యక్తిత్వముక దగ్గరనుండి అతడు శివసాయుజ్యం పొందే వరకూ అతని జీవితమునకు సంబంధించిన వయరసవద్దటములను ఈ శతకములలో ముచ్చటించుట నర్హదా జరుగుచుండును.

బ్రిటిష్ ప్రభుత్వపాలనలో ఆనాటిదుష్కృత్యములను చాటి చెప్పుజీవితచరిత్రల తాలాకు శతకములలో ముఖ్యముగా అగడ్త దివ్వనము, ఉప్పు పత్యాగ్రహము, తుపాకి గుండ్లకు వెనుదీయక అత్యుత్సాహముగా గావించిన వారి

దైర్యసాహసములు ఎన్నో వీటిద్వారామనకు గోచరమగును. 'భారతమాత శతకము'లో దేశచరిత్రను గురించి చెప్పినా అంతరతముగా ఆశతకకర్త "తాంతి యాతోనే, రాజాన రాన్, సీతారామరాజు వంటి మేటి వీరులను గురించి వందర్పాను సారముగా చెప్పుట జరిగినది. 'అంద్ర నలంద శతకము'లో తిరుపతి వెంకట కవులను గురించి, వేలూరి శివరామకృష్ణగారిని గురించి, నేడునూరి గంగాధరం. వరవస్తు రంగచాడులు, కొక్కొండ వెంకట రత్నంవంతులు, శ్రీపాద, ఆదిభట్ల నారాయణదాసు, కందుకూరి చిన్నయసూరి లాంటి ఎందరిని గురించో చెప్పుట సంత విందినది.

స్వీయచరిత్రశతకములు :

కవిత్వం వ్రాయవేర్చిన ప్రతి కవి స్వీయచరిత్ర శతకము రచించవచ్చును. కాని అట్టి శతకములు పాతకుల కాదర్శనాయములు కావలసి యుండును, ఉదాత్తగుణముతో విశ్వసనీయమైనవి ఏకాద్వి శతకములలో గోచరించుచున్నవి. నేడు శతక రూపముననున్న స్వీయచరిత్ర శతకముల కన్న గద్యరూపమున నున్న స్వీయచరిత్ర లకే ఉదరమెక్కుదుగా నున్నది. ఇటువంటి శతకరచనలో ఒకరిచరిత్రను మరి యొకరు వ్రాసిన దానికన్నా ఎవరిచరిత్ర వారే శతక రూపమున రచించిన వక్షములో విషయము లన్నియు ప్రోదీకరించి వివరిముగా చెప్పు ననలోకము ఎక్కువగా నుండును. ఇట్టివానిలో వాస్తవ చిత్రణతోపాటు తత్కాల పరిస్థితులను ప్రదర్శిస్తూ అనంతరముగా వుంటూ వ్రసన్నమైన శైలితో ముందు వెనుకల పొందుపొనగి ఒక పట్టాభ్యుదయ నవలమాది రిగా ఉత్తమశతక రాజముగా గోచరించే అవకాశం ఎక్కువగా కనబడుతుంది.

ఇవిధమైన శతకములలో ఎక్కువగా మధురస్వరూప తాలాకు మధువులు జొర జొర తాలువారు తుంటాయనిచెప్పనొప్పును. కాలము శరవేగముగా వరుగులెడుతున్నా ఆ మార్పు అయాకవుల జీవితాల్లో స్పష్టంగా ఎటువంటి మార్పులు తీసుకొచ్చాయో అన్నది అయా కవుల శతకములలో మనం తప్పక చూడగలుగుతాము. పైగా శతక రచనాకాలము నాటి జీవితముతోపాటు సంఘము. వైద్య విధానము, వ్యాధులు, భారలు, మరణాలు, వరువు, దానాలు, జమీందార్లు, ఔదార్యం, సామాజికస్పృహ, చదువునంద్యులు. శ్రద్ధ యంకా ఎన్నోవిషయాలు ప్రత్యక్షముగా పాత కవి తృప్త్యానికి అందుతాయి అనడం అతి శయోక్తికా దని తెలుస్తూవున్నది.

స్వీయచరిత్ర చాటిన శతకాలను గురించి ముచ్చటించుకుంటే యివి కూడా లెక్కకు మించియున్నవనే చెప్పాలి. ముఖ్యమైనవి మాత్రమే ఉటంకిస్తాను. ఈశతకకర్తల పేర్లు అయాశతక నామములలోనే సమీక్షితమై దర్శనమిస్తాయి. కొన్నిశతకములు అంతిమ లిప్తిములై కూడ నున్నవి.

"హరిహరేశ్వరశతకము" దీనికర్త మండపాక సార్వభౌమేశ్వరకృష్ణగారు. 'విశ్వేశ్వర శతకము - దీనికర్త కొక్కొండ వెంకట రత్నంవంతులుగారు, 'కామేశ్వరశతకము' - దీనికర్త చెక్కవెళ్ళ వెంకటకృష్ణగారు, "అశోకకామేశ్వరశతకము" ఇదీ కృష్ణ గారిదే. ఇంకా 'బాలకౌటేశ్వర శతకము' - దీనికర్త కాదేవర్తి వెంకటప్పయ్యకృష్ణగారు. ఇంకా యంకా చెప్పాలనుకుంటే 'దారుణ శతకము', 'దెంకాయ చిప్ప శతకము' (వారిలికొలను నువ్వారావుగారు దీని కర్త) మొదలైనవి ఉన్నవి.

4. తూర్పుగోదావరి జిల్లా - గ్రామనామాలు

—డాక్టర్ లక్ష్మింకెట్టి కోట మల్లేశ్వరరావు ఎం.ఎ..వి హెచ్. డి.

ఉనికి :-

అంధ్రప్రదేశ్ ఈశాన్య దిశలో పాగర తీరాన్ని అనుకొని తూర్పుగోదావరి జిల్లా వ్యాపించి ఉన్నది, ఈజిల్లాకు ఉత్తర పరిభాషలో వికాశపట్నం జిల్లా, ఒరిస్సా మధ్య ప్రదేశ్ రాష్ట్రాలు తూర్పు, దక్షిణ పరిభాషలో అంగకాభాతమూ, వర్షిమ పరిభాషలో వర్షిమగోదావరి, ఉమ్మం జిల్లాలు వ్యాపించి ఉన్నాయి.

చరిత్ర :

గోదావరి నుంచి మహానదివరకు గల తూర్పుగం ప్రాచీన కాలంలో కళింగదేశంగా పిలువబడేది. కామ్రాశిరాజనాలలోను కాళిదాసు రచించిన రఘువంశంలోను ఇదికళింగ దేశంగానే పేర్కొనబడింది. క్రీ.శ. 6వ శతాబ్దికి చెందిన తూర్పుగాంగ రాజ ఇంద్రవర్మ వేయించిన శాత్రుకావనంలో కళింగదేశం ప్రతికలింగంగా పేర్కొనబడింది.

పందవంశస్థావకుడు కళింగదేశాన్ని జయించినట్లుగా భారవేయి హతిగుంఫకావనంవల్ల తెలుస్తోంది. కాని వందుల చివరికాలంలో ఈ ప్రాంతం స్వతంత్రం కావటంవల్ల మౌర్య వంశానికి చెందిన అశోక చక్రవర్తి క్రీ. పూ. 281 లో కళింగదేశాన్ని జయించాడు, క్రీ. పూ. 281 నుంచి క్రీ. శ. 220లో కళింగ దేశం వాకాటకుల అధీనమైంది, క్రీ. శ. 340 ప్రాంతంలో గుప్తవంశీయుడయిన నమ్మద్ర గుప్తుడు తూర్పుతీర ప్రాంతాన్ని జయించాడు. క్రీ.శ. 500 నుంచి 810 వరకు ఈప్రాంతం విష్ణుకుండిన రాజుల పాలనలో ఉంది. క్రీ.శ. 810లో రెండవపులకేశి ఈ ప్రాంతాన్ని కైవసం చేసుకున్నాడు, ఇతని పోదరుడే తూర్పుచాళుక్యవంశస్థావకు డయిన

విష్ణువర్ధనుడు. ఈ వంశంవాడు క్రీ. శ. 832 నుంచి క్రీ. శ. 1000 వరకు ఈ ప్రాంతాన్ని పాలించాడు. ఇదేసమయంలో తూర్పు చాళుక్యుల ప్రతినిధులుగా గోదావరి మధ్యదెల్టాను కోనవంశపు రాజులు పాలించారు. వారిపేరనే ఈదెల్టా ఈనాటికి కోనసీమగా వ్యవహరింపబడుతోంది.

14వ శతాబ్ది ప్రారంభంలో ఈ గోదావరి జిల్లా కాకతీయుల అధీనంలో ఉంది. కాని క్రీ. శ. 1323లో మహమ్మద్ బీవతుగ్లక్ కాకతీవశాన రుద్రుణ్ణి జయించి సామ్రాజ్యాన్ని వశపరచుకున్నాడు. ఈసమయంలో తుగ్లక్ రాజమండ్రి వచ్చినట్లు అక్కడగల మసీదు, క్రీ.శ. 1324 లో వేయించిన కావనమూసాక్ష్యమిస్తున్నాయి. ఆ తర్వాత రాజమహేంద్రవరం ప్రాంతం గజపతుల వశమైంది క్రీ. శ. 1458ప్రాంతంలో కవిరేళ్ళర గజపతి ప్రతినిధిగా అతని మంత్రి ఈ ప్రాంతాన్ని పాలించాడు. కాని క్రీ.శ. 1478లో గుల్బర్గా సుల్తాను ఈప్రాంతాన్ని వశం చేసుకొనగా క్రీ. శ. 1480 లో మరల గజపతుల వశమైన ఈప్రాంతం కొంతకాలానికే గోల్కొండ కుతుబ్షా అధీనమైంది. ఈ కాలంలోనే ఇంజరం, రెండమూర్లంక యానంలో ద్రిటిష్టావరాలు వెలికాయి. క్రీ.శ. 1687 లో ఔరంగజేబు గోల్కొండ సామ్రాజ్యాన్ని జయించి దానికి తన ప్రతినిధిగా దక్కను సుబేదారు మరణించగా, సుబేదారు కావటంలో తనకు సాయపడిన పెండ్లివారికి వలాంత్ జంగ్ గుంటూరు వర్కారు తప్ప తక్కిన వర్కారులను వశంచేశాడు. క్రీ. శ. 1758 లో ఈప్రాంతాన్ని పెండ్లివారినుంచి కైపువశం చేసుకున్నాడు. క్రీ.శ. 1759 లో అంగ్లేయులకు వలాంత్ జంగ్తో కుదిరిన

ఒప్పందంవల్ల మళ్ళీ దక్కను సుబాలో ఈ ప్రాంతం కలిపిపోయింది. కాని క్రీ. శ. 1788 లో మరల అంగ్లేయుల వశమై ఏతాపురం, పెద్దాపురం పోలవరం జమీందారుల పాలనలోనికి ఈప్రాంతం వచ్చింది. ఈజిల్లాలో 1885 వరకు 12 తాలూకాలుగాఉన్న ఈజిల్లా ఆనంవత్సరంలో మండలాలుగా విభజించబడింది. ఈజిల్లాలోని మొత్తం ఊళ్ళ సంఖ్య 151.

కొన్ని జననిరుక్తులు:

స్థలాంకు పేర్లు పెట్టడంలో అనేకమయిన అంశాలు ప్రాధాన్యం వహిస్తాయి, లోగోళ స్థితి, చారిత్రక సంఘటనలు మొదలయిన వాటినిబట్టి కొన్ని ఊళ్ళపేర్లు ఏర్పడతాయి, ఊళ్ళపేర్లు ఏర్పడిన తర్వాత వాటి అసలు వ్యుత్పత్తులు మరుగున పడిపోగా వాటికి వ్యుత్పత్తులు నిర్ణయించడంలో పురాణాలు, ఊహలు ప్రాధాన్యం వహిస్తాయి. కొన్ని చారిత్రకవ్యుత్పత్తులు, కొన్ని పౌరాణిక వ్యుత్పత్తులు స్థానీపురాకన్యాయంగా క్రింద వివరించబడుతున్నవి,

అమలాపురం:

క్రీ.శ 16, 17 శతాబ్దులలో ఈప్రాంతం మహమ్మదీయుల పాలనలో ఉంది. అసమయంలో ఈప్రాంతంలో చింతచెట్లు అధికంగా ఉండేవి. ఉర్దూలో 'ఇమ్లీ' అంటే చింతచెట్లు, చింతచెట్లు అధికంగా ఉండటంవల్ల 'ఇమ్లీ' పుర మని పిలువబడిన ఈ ప్రదేశం పేరు 'అమలాపురం'గా మారింది.

ఇందుపల్లి:

దక్షిణదేశ తీయవ్యాధిగ్రస్తుడవు శమ్మది కపింబడిన చండ్రుడు ప్రతిష్ఠించిన శివలింగం ఉన్న ఊరుకాబట్టి 'ఇందుపల్లి' అని పిలువబడుతున్నట్లు జనవిరుక్తి.

ఇరుసుమండ:

ఋషులసమూహంచేత నిర్మించ బడిన గ్రామం కాబట్టి 'ఋషిమండలి' అని పిలువబడి. 'ఇరుసుమండ' అయిందని జననిరుక్తి, ఇది కమ్మరి వృత్తికి సంబంధించి ఏర్పడిన పేరు కావచ్చు.

ఏనుగుల మహల్:

క్రీ. శ. 1788 లో పెద్దాపురం సంస్థానాధీశుడు రాజావత్సవాయి తిమ్మయ జగవతి ఈ ప్రాంతాన్ని రాణి దత్తాత్రేయుడు కనక దండి లక్ష్మణశాస్త్రి మొదలయిన వారికి అగ్రహారంగా ఇచ్చారు. సంస్థానానికి చెందిన ఏనుగులకాల ఇక్కడే ఉండేదట, అందువల్ల ఈ గ్రామానికి 'ఏనుగుల మహల్' అని పేరు పెట్టారు.

కృతకృత్యరామేశ్వరం:

రావణవధవల్ల కలిగిన బ్రహ్మ హత్యా పాతక నివృత్తికోసం కోటిలింగ వ్రతిష్ఠ చేసిన రాముడు తాను కృతకృత్యుడయి వ్రతిష్ఠించిన శివలింగం ఉన్న ఊరు కనుక కృత కృత్య రామేశ్వరం అని పేరు వచ్చినట్లు స్థలపురాణం,

కేసునకుర్రు:

కాళిమీద అగ్రహించిన వ్యాసుడు ఈ గ్రామాన్ని రెండవకాళిగా రూపొందించబోయాడట. ఆ సమయంలో ఆకాశవాణి సంస్కృతభాషలో 'కాళీ న కురు' అంటే కాళిగా చెయవద్దు' అన్నదట. అదేకేసన కుర్రు అయినట్లు జననిరుక్తి. కాగా ఈ ఊరి పేరులోని విశేషణం వ్యక్తినామం. ఇతడే గ్రామ నిర్మాత కావచ్చు.

చెయ్యేరు:

లిఖితుడు, కంబుడు అని ఇద్దరు అన్నదమ్ములుండే వారు. వారు ఋషులు, ఒక నాడు ఆకలికి తాళలేక లిఖితుడు కొన్ని

ఘామిడివక్కు దొంగిలించి తిన్నాడు. చేసిన దొంగవనికి వచ్చా తప్పుదై రాజకడకు వెళ్ళి తనను శిక్షించవలసిందని స్వయంగా కోరాడు. శిక్షాస్మృతిప్రకారం అతని చేతులు బండించబడ్డాయి. కాని నదిలోస్నానం చేయగానే అతని చేతులు, యథాపూర్వకంగా వచ్చాయి. చేతులనిచ్చిన ఏరుగల ఊరుకాబట్టి చెయ్యేరు అయిందని స్థలపురాణం.

జాత్రిగపాడు:

పరివెలవాలయం పూజారి పూలదండను రోజూ ముందుగా తన ఉంపుడుగ రైతు అలంకరించి తర్వాతే శివలింగానికి అలంకరించే వాడట. ఒకరోజున రాజా శివలియానికిరాగా; ఆచారం ప్రకారం లింగంమీదిదండను రాజాకు ఇస్తాడు. ఆ దండలో పొడవైన వెంట్రుక కనిపించగా ఇదేమిటని రాజు ప్రశ్నిస్తాడు. శివలింగానికి కొప్పుఉందని అందువల్ల దండలో కేళం పెచ్చిందని పూజారి బొంకుతాడు. రాజు స్వయంగా చూస్తానని గర్భగుడిలో ప్రవేశించడోగా, తయవడిన పూజారి పరమశివుడిని ప్రార్థిస్తాడు. భక్తవశంకరుడయిన శివుని అనుగ్రహంవల్ల గుడిలోని లింగమూర్తి వెనుక రాజాకు కొప్పుకనిపిస్తుంది. పరీక్షించటానికి వచ్చినరాజు పూజారి భక్తికి ముగ్ధుడై అతని కి గ్రామాన్ని బహూకరించాడట. అందువల్ల ఈ గ్రామం మొదట 'జాత్రికపాడు'గా పిలువబడి 'జాత్రిగపాడు' అయిందని జననిరుక్తి.

బండారులంక:

అసాధారణమైన నైపుణ్యంతో ఇక్కడ నేయబడిన బట్టలు వాటిపైకు బంగారానికి అమ్ముడయ్యేవట. అందువల్ల ఇది 'బంగారు లంక'గా పిలువబడి 'బండారు లంక' అయిందని జననిరుక్తి. బండారుల శబ్దానికి కోళాగారం అని అర్థం. అవడానికి వికృతే బండారు. ద్వని సూత్రాలప్రకారం 'బంగారు' బండా రుగా మారదు. ఈ గ్రామనామవ్యుత్పత్తిని

చారిత్రక దృష్టితో ఇంకా పరిశీలించవలసి వుంది,

మందపల్లి:

'మందుడు' అంటే శని; శనిచేత వ్రతిష్ఠించబడిన శివలింగంగల ఊరుకాబట్టి మంద పల్లి అయిందని స్థలపురాణం;

మోరి:

'మొహరీ' అంటే బంగారునాణెం. మొహరులు దొరకిన ఊరుకాబట్టి 'మోరి' అయిందని జననిరుక్తి. కాగా ఉర్దూలో 'మోరి' అంటే మురుగుకాలువ. మురుగు కాలువ ప్రక్కనేఉన్న ఊరు కాబట్టి 'మోరి' అయిందనటం వాస్తవవ్యుత్పత్తి. దీని సమీప గ్రామం మలికిపురం. ఈ రెండు ఉర్దూ భాషా ప్రభావం గల పేర్లే.

రాజమండ్రి:

రాజరాజనరేంద్రుడి పూర్వులయిన మొదటి రెండవ అమ్మరాజులు ఇద్దరికీ 'రాజమ హేంద్ర' బిరుదు ఉంది. వీరిలో ఒకరిచేత గాని, మెకంటీ పేర్కొన్నట్లు వారికి పూర్వుడయిన విజయాదిత్య మహేంద్రునిచేతగాని ఈవట్టణం నిర్మించబడి ఉంటుంది. దీని తొలి పేరు రాజ మహేంద్రవట్టణం అంగ్లేయ ప్రభావంతో "రాజమండ్రి"గా మారింది.

ర్యాలి:

క్రీ. శ. 11 వ శతాబ్దంలో రాజరాజ చోళుడు తూర్పుచాళుక్య సామ్రాజ్యాన్ని పరిపాలిస్తున్న సమయంలో కొందరు తమిళ బ్రాహ్మణులు ఆంధ్రదేశంలో నివసించడానికి వలసవచ్చారు. వారుతమతో ఒకరథంలో జగన్మోహినీ కేశవస్వామి వారి సామగ్రామ విగ్రహాన్ని తెచ్చారు. ఈ ప్రదేశానికి వచ్చేసరికి రథంపీల రాలిపడిపోగా; రథం కదల్చలేక పోయారు. అక్కడ ఆవిగ్రహాన్ని వ్రతిష్ఠించడం దైవనిర్ణయం కావటంవల్ల రథం కదలటం లేదనిభావించి ఆ విగ్రహాన్ని అక్కడే వ్రతిష్ఠించారు. చీల రాలిన ప్రదే

కర కరుక 'రారి' అని పిలువబడి 'ర్యారి' అయిందని అంటారు. ఈ కథ దౌర్బల్యంగా కనపడుతున్నా పదవ్యుత్పత్తిని ఇంకా పరిశీలించవలసివుంది.

వ్యాఖ్యైశ్వరం:

ఒకానొకప్పుడు ఇది అడవి, ఒక మహా శివరాత్రినాడు ఒక బ్రాహ్మణుడు మారేడు వడ్రోసం ఇక్కడి చెట్టు ఎక్కాడట. ఆ సమయంలో ఒకపులి అతణ్ణి చూచి తినడం కోసం ఆ చెట్టుకిందనే కూర్చున్నదట చీకటి పడుతున్నా పులి వెళ్ళకపోవటంవల్ల బ్రాహ్మణుడు భయంతో శివనామస్మరణచేస్తూ ఒక్కొక్క మారేదాకు కిందనేస్తూ తెల్లవాడ్లా గడిపాడు. ఉదయానికి మారేడు వ్రతి పులిఉన్నచోట రాసిగా ఏర్పడింది. పులి కనిపించలేదుగాని ప్రతిరాసిలో శివలింగం కనిపించింది. ఆ లింగానికి వ్యాఖ్యైశ్వరుడనీ, ఉత్తరీ వ్యాఖ్యైశ్వరమనీ పేర్లు ఏర్పడ్డాయి.

శరకోరగుప్తం:

కాను ఎవరి శిరస్సుమీద చేయి పెడితే వాళ్ళు తన్మంతావాలని శివుని నుంచి వరం పొందిన తస్మామరుడు ఆ వర ప్రధానం పరిశీలించటం కోసం శంకరుడి తలమీదే చేయి పెట్టబోగా అయన ఆ ప్రదేశంలో దాగుకొన్నాడట. శంకరుడు గుప్తంగా ఉన్న ప్రదేశం కనుక శంకరగుప్తం అని పేరు వచ్చిందని విశిష్టాం.

సామర్లకోట:

ఈ ఊరు అనంతపేరు లీచువరం. క్రీ. శ 1800 సంవత్సరంలో కోటమ్మ చెరువు ప్రాంతంలో జరిగిన క్రవ్యకాలలో మహిషాసుర మర్తతి విగ్రహం దొరికింది ఊరుకు తూర్పుగా నిర్మించిన కోటలో 'శ్యామలా దేవి' పేరుతో ఈ విగ్రహాన్ని ప్రతిష్ఠించారు. ఆ కోట 'శ్యామలకోట'గా పిలువబడి క్రమంగా ఊరు కూడా అదే పేరుతో పిలువబడి క్రమంగా సామర్లకోటగా మార్పుచెందింది. (నశేషం)

5. ఆంధ్రపురాణము-వేదశాస్త్ర పరిచయము

— శ్రీ జి. ఎ. ఎన్. ఎస్. పోతుయ్యారావు కర్క. ఎం. ఏ.

ఆంధ్రపురాణము శ్రీ మధునావంతుల వారికి మహాకవి పట్టముగట్టిన మహాకావ్యము. వేదవందితుల యాజ్ఞిక పరిధాన దగ్గరనుండి సామాన్యవైరికుల వేద్య పరిధాన వజ్రకుల గల భాషను విరికిరించి యథాసందర్భము గా బొందుపఱచినచో, గావ్యమున కొక కోరికలుగును. దీనినే కవిసామాన్య వ్యంజన మని క్షేమేంద్రుడు కవి కంఠాభరణము లో, జేర్కొనినాడు. ఆంధ్రపురాణము నందలి వేదశాస్త్రపురాణాది పరిచయము నేరయదయము.

1) శ్రుతిపరిచయము :

అశ్వత్థాశ్వాం రథమధ్యాం
హస్తినాద ప్రబోధిమ్,
శ్రీయం దేవీ మువహ్వాయే
శ్రీర్యాదేవీర్దుషతామ్॥

ఈ శ్రీ సూక్తము నమనరించి యీ వద్యము రచించబడినది.

శ్రవ్యకంఠంబులైన గుఱ్ఱములు నేస్గురివిరంబునఁ బడసి భూమింద్రకమల యశ్వ పూర్వము హస్తినా దాను బోధ మగు జయ మనోరథమ్ము మధ్యమునఁబొలిచె
(అ. పు. 282-289)

(ఇందు మొదటిది యాంధ్రపురాణమునందలి పుటపంఖ్య రెండవది పద సంఖ్య) ముందు పరుగిడుతున్న గుఱ్ఱములుగలిది, మధ్యరథములుగలిది. యేనుఁగల బృంహిర ద్వసులతో, బ్రబోధించఁ బడునదియునగు నేనాదూపయైన లక్ష్మి నాహ్వయించుచున్నానని శ్రుతికర్తము.

సాగువనరసింహరాయ లశ్వకతులను, గజవతులను గెల్పుటకై యశ్వబలమును, గజబలమును బెంపుచేసికొనెను. అప్పుడు

రాజ్యలక్ష్మి యశ్వబలములముందు గలిది; యేనుఁగుల బృంహిరములు గలిదియై జయ కాండతో, బ్రకాశించిన దని భావము; మనోరథమనఁగా గోరిక, మన స్పనెడి రథ మని రెండవయర్థము; జయమును గోరు మనస్సేరథము. దాని మధ్యఁ బ్రకాశించిన దని లక్ష్మివరమగు నర్థమును గ్రహించవలెను.

సహస్రవరమా దేవీ

శతమూలా శతాంకురా.

సర్వగం హరతు మే పాపం

దూర్వా దుస్స్వప్ననాశి॥

సర్వవస్తువులందు శ్రేష్ఠమైనది, ప్రకాశించునది, వందలకొలఁది వేలులు, మొలకలు గలిది, చెడకలలవలన వచ్చు నరిష్టములను బోగొట్టునదియు నగు దూర్వ (గజికి) నానమ స్తపావములను బోగొట్టుఁగాక; యని యామంత్రమున-శర్థము,

క్రొత్తపుడమి నావర్జింపఁగోరు జేని తలఁపు జలినేకమునఁ జిలు మొలకలొలనె నరసి యానందమున శతాంకుర, సహస్ర వరమ దూర్వానవిత్రి కాష్టములు తుళివె.

(అ. పు. 321-18.)

శ్రీకృష్ణదేవరాయలకుఁ బట్టాభిషేక నమ యమున నింద్ర కాంతి జడపునపుడు పురోహితులు గజికిపోఁచల చిగుళ్ళతో కాంతి జలమును నెత్తిపైఁ జిలుకరించిరి, ఆ జల బిందువులు నూతనభూవరియైన రాజు నరసి యానందముతో శతాంకుర (వంద మొలకలు గలిది) సహస్ర వరమ (సకల వస్తుశ్రేష్ఠ) యైన దూర్వామాత యానందకాష్టములు రాల్చినట్లుగా మన్న దని భవత్కరింపఁ జేసినది.

శ్రీరంగదామేశ్వరీం
శ్రీరంగదామేశ్వరీం

దాసీ భూత నమస్తే దేవ వనితాం

లోకైక దీపాంబుదామ్,

శ్రీమత్సత్య కటాక్ష లలి విభవత

ప్రహేళ్యగ్గజాధరాం

శ్యాం త్రైలోక్య భుజుమ్మివీం సరసిజాం

వస్తే ముకున్ద ప్రయామ్॥

దాసీ భూత నమస్తే దేవతలు చే

తఃప్రీతి వీ దీప్తి నెం

తేనీవింవగ సాగివేగిరమ త

ర్లీ రంగదామేశ్వరీ

నాసాగ్రంబున కీపు భూషణచువై

నంగని యోగుర్ నిది

ద్యావద్యావములందు ముక్కు కొనలం

దన్ వేరు విక్రంబుగన్.

(అ. పు. 185-186)

ఇది విజయరాఘవ నాయకుడు చేసిన

శ్రీరంగదామేశ్వరీస్తుతి. ఈండ్రిస్తుతిలో

'లోకైక దీపాంబుదామ్' 'శ్రీరంగదామేశ్వరీ'

'దాదార్కణోదీ ప్రభా' 'ముకుంద ప్రయా'

మొదలగునవి శ్రీనాథములోవివి

ఇక్కడ శ్రీకంకర భగవత్వాదా చార్యులు

అహినాసా వంశ స్తుహిత

గిరి వంశ ద్వజవతిః

కృదీయోనేదీయః పరికు

పరిమస్మాకముచితమ్.

వహత్య నర్మకూః శిర

కరవిక్వావగలితం

సమృద్ధ్యా యత్రాసాం నిహ

రవి చ ముక్తామణీవరః॥ (సాం. 81)

అనుసాందర్యంహరిలోక మను నిందేయము.

2) శ్రీకౌల పరిచయము :

క్షత్రియుం డగు నాహరికృంద వృక్ష

'దీక్షణీయేష్టి' బ్రాహ్మ్యముం దెచ్చికొనియు

'సుదవసావీయమున' క్షత్రవదవి నెసిన

వకువుః తేనె కువశ్శేపుః లలి నాంన.

(అ. పు. 27.93)

'వహత్య నర్మకూః' వెనుకః

గుళపాశమ్ములః బాల గుంజకు బందితుండై

యన్న కువశ్శేపుః "వర్యగ్ని కరణానం

తరము" తన విశవసమ్ము బావించి యంత

దొల్లింటి దైర్యదార్యంబులెల్ల సదలి మా

జానబంబైన ప్రాణంపుః దీపి ముండుకొన.

(అ. పు. 27-95)

ఇది హరివంశంబుని రాజసూయ యాగ

వర్తనము. తైత్తిరీయ వంశాత యందలి

ప్రతమకాండములో నెనిమిదవ ప్రపాఠక

ములో రాజసూయ యాగమును గూర్చి

పవిస్తరముగాఁ జెప్పఁబడినది. ప్రధానయాగ

మునకు యజమానుఁడు దీక్షపూజనపుడు

చేయు అంగయాగము దీక్షణీయేష్టి.

బర్హుక్రయ వక్షశాంతియా మస్త్రపుర

స్పరం సమువస్సృక్య స్వీకార ఉపాకర

ణమ్. తతః ఉర్ధ్వేన యావనిస్తనం వియో

జనమ్. రశనయా కట్యాం శిరసి పాదయోర్ప

ద్వా రశనాగ్రన్య యూపే నిస్తనం వియోజ

నమ్. దర్పదూపేతోద్భుతేన-త్రి-ప్రదక్షిణీ

కరణం తత్ వర్యగ్ని కరణమ్ అపి

సాయజ విద్యారణ్యభాష్యము.

రాజసూయమునకు ముండు చేయు సోమ

యాగములో దర్పలతోఁ గూడిన రావికొమ్మ

తో మంత్రములతో యాగవకువును స్పృశించి

సంస్కరించుట "యూపాకరణము", యాగ

వకువును బందించు యాగ స్తంభమునకుఁ

'బాలగుంజ' యనిపేరు. యాగవకువును

యావమునకు బందించుట 'వియోజనము',

దర్పలతో- తేనెకొనినతో యాగవకువులకుఁ

జాల్లు మూఁడు మాణులు ప్రదక్షిణముగాఁ

ద్రిప్పుట 'వర్యగ్ని కరణము' యాగవకువును

బరివేయుట విశవసము.

సోమయాగము చేయుటకు ద్విజాంతే

యధికారము గలడు. రాజసూయ యాగము

చేయుటకు క్షత్రియులకే యధికారము గలదు.

సోమయాగము రాజసూయమున కంగము.

కాపున నిచట హరివంశంబునకు దీక్షణీయే

ష్టిచే. బ్రాహ్మ్యము. ఉదవసావీయముచే

క్షత్రము వచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడినది. యాగ

మంతయుఁ బూర్తియై, యవబృతస్సావ

మైన ఏమ్ముట యజమానుఁ డింటికి వచ్చి

స్వగృహములో నిర్వర్తించ వలసినది

యదవసావీయము. ఇక్కడ సుదవసావీ

యేష్టియైన ఏమ్ముట సుపాకరణము, వియోజ

నము, వర్యగ్నికరణము, విశవస'ము వర్ణిం

చుట యజ్ఞక్రమ వర్ధితికి విరుద్ధము. కాపున

నిచ్చుట దీక్షణీయేష్టినుండి యదవసావీయేష్టి

వఱకుఁగల రాజసూయము స్థూలముగా

ముందువద్యముతో వర్ణింపఁబడినదనియు,

వచనములో నారాజసూయ యాగమే. మఱియు

వివరింపబడిన దనియు గ్రహింపవలెను.

సమీధలోందొండు వింపి కృకాను శిలలు

పెంచి యక్కావ్యహోత వశించుచున్న

సామిదేవి మంత్రంబుల సార. మిటుల

బయటఁబడియో గవిశ్వరూపమ్ము నొంది,

(అ. పు. 69-188)

ఇది గుణార్థకవి కావ్యసోమ ముట్టుము

లోనిది.

"అర్వర్యుదాతృహోతారో యజాస్సామర్హిద్రా

క్రమాత్"

అని యమరము. యజ్ఞమునందు హోత,

అర్వర్యుఁడు, ఉదాత మొదలగు వా రుం

దురు. హోత ముగ్ధేదముతోడ, అర్వర్యుఁడు

యజాత్వేదముతోడ, ఉదాత సామవేదము

తోడను యజ్ఞప్రయోగములనునిర్వర్తించుట.

"ముక్సామిదేవీ రాయ్యాత యా న్యా దగ్ని

సమింధనే" యని యమరము. అగ్నిని

ప్రణయించిన తేయులకై వశించు 'ప్రవో

వాజా' మొదలగు మంత్రములకు సామిదేవీ

మంత్రములని పేరు.

చట్టుకడిచిన యాకు. నాకార్యుఁ డంది

యోజూతి. యెవరు సగ్నికుంజాంతరమున

నదియో కామిత్రవహ్ని యల్లతఁడె-శమికు.

యపునః పకువగునేమో కావ్య ప్రతిష్ఠ.

(అ. పు. 71-189)

కామితవహ్ని-యజ్ఞమునందలి హోమా
గ్ని, శమిత-యజ్ఞము చేయవారు,

నాయకరాజ వర్ణమునందలి గోవింద దీక్షి
తుని వర్ణములో అతిరాత్రము: "అగ్ని
చిత్వము" అను యాగములు పేర్కొనఁబడి
నవి.

3) స్మృతిపరిచయము.

వతి తురుష్కుల చేతిలోఁ బడుట కతన
బాదుమని పరినించి యయ్యోరుగల్లు
సంపదించిర నియునితో నహగమించె
వానిగల వట్టణము దిబ్బచేసి విడిచె.

(అ. పు, 198-397)

ప్రతాపరుద్రుఁ డులూపుఖాను చేతిలోఁ
జిక్కఁగనే కాకతీయ రాజ్యలక్ష్మి కూడఁ
బ్రయునితో నహగమించినది; పతివ్రత
భర్తతో నహగమించినట్లుగానే కాకతీయ
రాజ్యవైభవము ప్రతాపరుద్రునితోఁ బోయిన
దని భావము.

"మృతే యామియతేనత్యా

సాప్రీక్షేమావతివతా"

భర్త చనిపోయినపుడు వానితో నెవ్వతె
నహగమించునో యా ప్రీ పతివ్రత, తేనైవ
నహమోదతే' అట్లగ్ని ప్రవేశమొనర్చిన సతి
మణి భర్తతో నన్యజన్మమునఁ గూడ
మోదము నొందు నని ధర్మశాస్త్రము.

4) స్మార్తపరిచయము:

శ్రీకృష్ణదేవరాయల పట్టాభిషేక పందర్ప
ములో నాచార్య వరణము, పుణ్యాహవాచ
నము, గ్రహశాంతి, ఇంద్రశాంతి, సకల
దేవతాపూజనము, శాంతిజల సంప్రోక్షణము,
ప్రాయశ్చిత్త హోమములు, దూర్వాభిషే

కము, గోభూహరణ్యదానములు, విష్వక్సేవ
పూజ, స్వస్తివాచనము, కలశస్థాపనము,
మృత్తికాస్నానము, కలశాభిషేకము మొద
లగునవి. (అ. పు, 320-328 పుటలు)
యథాశాస్త్రముగా వర్ణించఁబడినవి.

ఇచ్చట నొక విశేషము, భారతీయులకు
శ్రీ విష్ణుశ్వరస్వామి తొలిమొక్కులుగొను
పేలావు. అందువల్లనే మూలములోలేకున్నను
భాస్కర రామాయణములో-

విష్ణుకాయ నమోనమో భగవతే

వేదంధ తుండాయని

ర్విష్ణుక్షేమకృతే నమోఽస్తుభవతే

విశ్వవభోః యంచఁ గ్రం

చమ్నశ్యేష్ఠఁ బ్రసన్నఁ జేసి నలుఁడు

త్సహంబుతో నద్భుతో

వస్తుభావముగాఁగ నొక్కనగమొ

ప్పన్ వైచె నంభోధితాన్.

(భా. రా. యుద్ధ-248)

అని పేతుబంధ పుట్టములో మొదల విసా
యక పూజ వర్ణించఁబడినది. సకలకార్య
రంభములందును స్మార్తులు గణపతిని
బూజించునట్లు వైష్ణవులు విష్వక్సేను నర్చిం
తురు.

వాగీశాద్యాః సుమనసః

సర్వార్థానా మువక్రమే॥

యం నత్యా కృత కృత్యాఃస్య

స్తం నమామి గజాననమ్॥

అనునది స్మార్త సంప్రదాయము.

యన్యద్విరద వక్త్రాద్యాః

పారిషద్యాః పరకృతమ్॥

విష్ణుం విష్ణుంతి సకలం

విష్వక్సేనం త మాశ్రయే॥

అనునది శ్రీ వైష్ణవుల యాచారము.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు సాంఘికదృష్టితో
సకల మతిములను నమానముగా నాదరించి
నను వ్యక్తిగతముగా వీరవైష్ణవుఁడు, అందు

వల్లనే తానంతిమ గొన్న మనుచరిత్ర-
పారిజాతావహరణ కావ్యములలోని గణేశ
స్తుతికి దోయిలించినను స్వయముగా రచించిన
విష్ణుచిత్రియములో విష్వక్సేనునకే చేయిత్తి
మొక్కినాఁడు. గజాననఁడు ప్రమథగణపతి
యైనట్లు విష్వక్సేనుడు విష్ణువైస్యవతి.

దీనినంతటిని సమాలోచించి మధునాపం
తులవారు బుక్కరాయలు విద్యావగరమునకు
శంకుస్థాపనచేయు పుట్టములోఁ బురోహి
తుండు గణాధిపతి పూజాకార్యము నిర్వర్తిం
పఁ జేయుటయు' (అ. పు, 245-85) నని
గణపతి పూజనుజెప్పి రాయల పట్టాభిషేక
పుట్టములో

అది విష్వక్సేనునర్చితై తెచ్చిన

వనపురోఁ జాయనేర్పఱిచిమాచు

(818-224)

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు తిరుమలదేవీ సహ
యోగమున విష్వక్సేన స్మరణ విశేష్టదేవతా
పురస్కరంబు దేశకాల సంకీర్తనం బొనరించి
(820-181)

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు మఱునాఁడు.....
ప్రజానమక్షంబున విష్వక్సేన పూజయు
స్వస్తివాచన మాతృ శార్పనాభ్యుదయక
క్రియాదికంబు నొనరించి (825:154)

అని విష్వక్సేనపూజను వర్ణించి. యంత
తోఁ దనివి నొందక
అని మంత్ర గజారోహణ
మున కసువఁగ సుచిత విసయ మోహనుఁ
డగు నా

జనవిభుఁడు కుభాదిగజా

నన పూజాదీక్షితుండు నా నెవరారెన్

(821-185)

అని రాయలచే గజాననపూజ చేయించి
కాని విడచి పెట్టలేను. ఇది మధునాపంతుల
వారి స్మార్త సగ్రహదాయాభి నివేశమునకుఁ
జిక్కని యుదాహరణము.

(న శే ష ము)

6. తెలుగు కథానిక - పరిశోధన

— డాక్టర్ వి. పిమ్మన్న

నేడు కథ తెలుగుసాహితీ సామ్రాజ్యాన్ని ఏలుతుందనడంలో ఎంతమాత్రం అతిశయోక్తికాదు. వస్తువులో, శైలిలో, వైవిధ్యంలో విశ్వసనీయత ఎంతోనేర్చు చూసిన నృజనాత్మక ప్రతిభానమర్తులైన తెలుగు కథారచయితలు ఎందరోవున్నారు. విశ్వనాథ, శ్రీపాద, గురజాడ, కొడవటిగంటి, చలం, దీక్షితులు మునిమాణిక్యం, బుచ్చిబాబు, అడివి, పాలగుమ్మి, వేలూరి, తిలక్, గోపిచంద్, మల్లాది, భేకుమళ్ళ, బాసో, కావూరి, మధురాంతకం, బలివాడ, వాకాటి, సుదర్శనం, కాశీపట్నం, రావిశాస్త్రి మున్నగు కథానికారచయితలృతమకథలలో విశ్వసాహిత్యాన్ని సుసంపన్నం చేశారు.

ఆధునిక తెలుగుకథానికా వాఙ్మయంలో కొన్నిరకాల కథానికలు పెరుగులోనికి వచ్చాయి. సహస్రాధికంగా కథానికారచయితలున్నారు. రోజుకు ఇంచుమించు నూరు కథానికలు అచ్చుఅవుతున్నాయి. వీటినిపేకరించి సమగ్రంగా పరిశీలించడం సామాన్యమైన విషయం కాదు. లక్షలాది కథానికలు పేకరించాలన్నా, సహస్రాధిక కథానికా రచయితల్ని కలుసుకోవాలన్నా, గ్రంథాలయాలకు వెళ్ళాలన్నా, పత్రికల్ని సంపాదించాలన్నా, ఫోటోమరియం తెరాక్స్ కాపీలు తీయాలన్నా శ్రమతో కూడికొన్న విషయం.

తెలుగు సాహిత్యంలో అనంత వైవిధ్యం వున్న కథానికలు లెక్కలేనన్ని వచ్చాయి. 1. సాంఘిక కథలు 2. చారిత్రక కథలు 3. పౌరాణికకథలు 4. జానపదకథలు 5. రాజకీయ కథలు 6. అర్థికకథలు 7. కార్మిక కథలు 8. మనోవిశ్లేషణకథలు 9. చైతన్య ప్రవంతికథలు 10. వైజ్ఞానికకథలు 11. కళారంగకథలు 12. సాహిత్యకథలు 13. విమర్శ

కథలు 14. అనువాదకథలు 15. అవరాధ పరిశోధకకథలు 16. జాతీయ సమైక్యకథలు 17. సంఘసంస్కరణ కథలు 18. జీవిత చరిత్ర కథలు 19. స్వీయచరిత్రకథలు 20. విప్లవకథలు 21. హేతువాద కథలు 22. ఆస్తిత్వకథలు 23. అధిక్షేపకథలు. 24. సామ్యవాదకథలు 25. దయ్యాలకథలు 26. పునర్జన్మకథలు 27. పోలీసుకథలు 28. సారాకథలు 29. ఆత్మకథలు 30. ఆధ్యాత్మిక కథలు 31. దేశభక్తికథలు 32. తాత్వికకథలు 33. వరకట్నకథలు 34. ప్రీతికథలు 35. బాలికకథలు 36. నీతికథలు 37. వేటకథలు 38. హాస్యకథలు 39. కరుణకథలు 40. శృంగార కథలు 41. ప్రేమకథలు 42. రిజిస్ట్రాలకథలు 43. డైరీకథలు 44. లేఖకథలు 45. మనీకథలు 46. మినికథలు 47. నిరుద్యోగకథలు 48. కార్మికుల కథలు 49. కామ్యూన్ కథలు 50. కథలో కథ కథలు 51. మున్నగు రకరకాల కథలు ఎన్నో వచ్చాయి, వస్తూన్నాయి.

తెలుగులో ఆధునిక సాహిత్య ప్రక్రియలైన నవల, నాటకం, వ్యాసం మున్నగువాటిపై పరిశోధన జరిగింది. విహార జనాదరణ పొందిన కథానిక ప్రక్రియపై చెప్పుకోవగ పరిశీలన జరగలేదు, ఇప్పటివరకు జరిగిన పరిశోధనకూడా పుంత్ప్రీతికరం కాదు. వివిధ విశ్వవిద్యాలయాల్లో కథాసాహిత్యంపై నాలుగు పి.హెచ్.డిలు, ఒక ఎం.లిట్, ఇరవైఐదు ఎం.ఫిల్లులు మాత్రమే వచ్చాయి, ఇంకా కొంత మంది పరిశోధకులు పి. హెచ్.డి. ఎం. ఫిల్ పరిశోధనావ్యాసాన్ని వదలివేచేశారు. మరికొంత పరిశోధన చేస్తున్నారు.

కథానికపై పరిశోధన కేవలం వ్యక్తుల పరంగా జరిగింది, కథానికా రచయితలపై

వ్యక్తి పరంగా పరిశోధన పరిమిత మగుట, వస్తువిషయమైన విశ్లేషణ కనుమరుగైంది. తెలుగు కథానిక పుట్టి వందసంవత్సరాలైనా ఈ ప్రక్రియపై సమగ్రమైన పరిశోధన జరగక పోవడం శోచనీయం. జరిగిన పరిశోధన కంటే జరగవలసిన పరిశోధన ఎక్కువగా వుంది. కథలపై విశ్లేషణాత్మక పరిశీలన జరగవలసివుంది.

తెలుగు కథాసాహిత్యం; జాతీయోద్యమం, గాంధీజీ ప్రభావం, సామాజిక చైతన్యం, కుటుంబజీవనం, సంఘసంస్కరణం, హేతువాదదృక్పథం మార్క్సిస్టు దృక్పథం, శ్రామిక జీవనం, చైతన్యప్రవంతి, మనోవిశ్లేషణ, సాహిత్యప్రయోజనం, గ్రామీణ జీవన చిత్రణం, లలితకళలు, ప్రీతికథలు, సౌందర్యం, శృంగారం, పెళ్ళు, ప్రీతి, వివాహం. వరకట్నం, లోకజ్ఞత, సామెతలు, జాతీయాలు, సుభాషితాలు, చారిత్రక రాజకీయమతపరిస్థితులు, మానవజావాదం, వివిధ విప్లవాని ప్రభావం, చిత్రలేఖన ప్రభావం, కులనాత్మక పరిశీలన, తెలుగు కథారచయితలు-వ్యక్తిత్వం మొదల విషయాలపైనేడు పరిశోధనచేయవలసివుంది.

తెలుగుకథానిక: వస్తువైవిధ్యం, ఎత్తుగడ, కథానికన శిల్పం, సాత్రపోషణదాతుత్వం, పన్నిపేళ కల్పనం, సంభాషణనైపుణ్యం, వర్ణనాపైభవం. ముగింపు, శీర్షికలు, మన కథారచయితలపై ఇతరుల ప్రభావం. ఇతరులపై మన కథానికా రచయితల ప్రభావం, భాషాస్వరూపప్రయోగాలు, శైలివికాసం, మాండలికాల పరిశీలన....ఇలా కథానికా సాహిత్యంపై ఎన్నెన్నో పరిశోధన వ్యాసాలు వ్రాయొచ్చు.

కృతమ సాహితీ పరిశోధకులు పై అంశాల్ని కూలంకషంగా పరిశీలిస్తారని మన స్ఫూర్తిగా అభిప్రాయం.

7. “ఆంధ్రపత్రికాపిత” - కందుకూరి

— డా. వి. పిమ్మన్న ఎం.ఎ. పిహెచ్. డి

ఏనాడైతే కందుకూరి వారు పత్రికా రంగంలోకి అడుగుపెట్టారో, ఆనాడే తెలుగు పత్రికా రచనలో నూతన పద్ధతులు నెలకొల్పబడ్డాయి. వీరేశలింగం గారికి పూర్వం పత్రికారచన అంతంతగా మాత్రమే వుండేది. పత్రికలకు, పత్రికా రచయితకు అంతగా గుర్తింపు వుండేది కాదు. కేవలంపండితులకే పరిమితమైన తెలుగు పత్రికల్ని సామాన్య ప్రజలకు అర్థమయ్యేటట్లు సులభమైన శైలిలో వ్రాయడమే కాక, వారికి అన్నివిధాల ఉపయోగ పడే విధంగా పత్రికల్ని తీర్చిదిద్దిన ఘనత కందుకూరి వారికి దక్కుతుంది. అందుకే యస్. నటరాజుగారు ‘ఎహిస్టరీ ఆఫ్ దిప్రెస్ ఇన్ ఇండియా’ అనే గ్రంథంలో వీరేశలింగంగారిని ‘ఆంధ్ర పత్రికాపిత’ అని అన్నారు. ఇది నూటికినూరుపాళ్ళు నిజం.

వీరేశలింగంగారు 19 వ శతాబ్ది చివరలో ఎన్నో పత్రికల్ని స్థాపించి, సంపాదకత్వం వహించి, తెలుగు పత్రికా చరిత్రలో అత్యున్నత స్థానాన్ని అలంకరించడమే కాక, తనమిత్రుల్ని, సహచరుల్ని కూడా ప్రోత్సహించి, ఉత్సాహపరచి క్రొత్త పత్రికల్ని నెలకొల్పడానికి ఎంతగానో తోడ్పడ్డారు. వీరు వివేకవర్ధని, హాస్యసంజీవని, సతీహితబోధిని, సత్యవంధరని, చింతామణి, జనానాపత్రిక, సత్యవాదిని మున్నగు ప్రముఖ పత్రికలకు సంపాదకత్వం వహించారు. పత్రికారచనల్లో, పత్రికానిర్వహణలో ఎంతో మందికి ఉత్తమ మార్గదర్శకులైన మహానుభావులు కందుకూరి. వీరి పత్రికా రంగ ప్రవేశంలో రాజమండ్రి పత్రికల ప్రచు

రణ కేంద్రంగా పేరుగాంచి దనడంలో అతిశయోక్తి లేదు.

కందుకూరి సాహిత్యమంతా ఒక ఎత్తు ఆయన జర్నలిజం ఒక ఎత్తు. ఈ రెండింటికీ మించింది ఆయన మహాన్నతమైన వ్యక్తిత్వం. వారు పత్రికా రంగంలో ప్రవేశించిన తొలి ఆయనకు గాని, ఆయన సాహిత్యానికిగాని రావలసిన పేరు శ్రద్ధాతులు వచ్చేవి కావేమో! ఆంధ్ర సాహిత్యంలో కందుకూరి అధ్యుడు, ఆరాధ్యుడు కావడానికి ముఖ్యమైన కారణం పత్రికలే అన్నమాట మనం మరచిపోకూడదు. ఆయన ప్రతిభా పుష్కలపాథవాల్నిది గంతాలకు వ్యాపింప జేసినవి పత్రికలే.

1874 సంవత్సరం అక్టోబరు లో ‘వివేకవర్ధని’ అనే పత్రిక కందుకూరివారి సంపాదకత్వంలో రాజమండ్రి నుంచి వెలువడింది. ఇది 1876 జూలై నుంచి పక్షపత్రిక గాను, 1885 నుంచి వారపత్రిక గాను మార్పు చెందింది అప్పడప్పుడు అగిపోయినా ఈ పత్రిక 1891 వరకు ప్రచురించబడింది. ‘వివేకవర్ధని’ వీరేశలింగంగారి వివేకానికి, విజ్ఞానానికి మారు పేరు.

ఆరంభంలో ఈ పత్రిక నాలుగు పుటలుగా వెలువడింది. మొదటలో ‘వివేకవర్ధని’ పత్రికను కందుకూరివారు కొక్కొండ వెంకటరత్నం ‘సంజీవనీ’ ముద్రాక్షరశాల మద్రాసులో ముద్రించారు.

ఈ పత్రికలో కందుకూరివారి రాజకీయ చరిత్రం, కవులచరిత్రం, కారీర క్రాస్త్రం, ఆపూర్వ బ్రహ్మచర్య ప్రహసనం, కవిరాజ మనోరంజనం, మున్నగు

గ్రంథాలు ప్రచురించ బడ్డాయి. వీరి ప్రహసనాల్లో కొన్ని ‘వివేకవర్ధని’లో ముద్రించబడ్డాయి. వీరు వ్రాసిన గ్రంథాలు కూడా ఇందులో ప్రచురించారు.

ఇంగ్లీషు విభాగం కూడా ‘వివేకవర్ధని’లో చోటుచేసుకోవడం గమనించదగ్గ విషయం. ‘విద్యవ్యవహారిణి’ అనే పత్రిక కొంతకాలం ‘వివేకవర్ధని’లో అంతర్భాగమైంది. వావిలాల వాసుదేవకాస్త్రిగారు సంపాదకత్వం వహించిన ‘చింతామణి’ కూడా ‘వివేకవర్ధని’కి అనుబంధంగా కొంతకాలం వెలువడింది. ఈ పత్రిక ప్రభావం తర్వాత పత్రికలపై బాగాకనబడుతుంది.

కొక్కొండ వారికి ప్రతిగా, కందుకూరివారు ‘హాస్యసంజీవని’ అనే పత్రికను ‘వివేకవర్ధని’కి అనుబంధంగా 1876 జూలై నుంచి ప్రచురించారు. ‘హాస్యసంజీవని’ పత్రిక అట్టమీద సింహముఖుడైన విఘ్నేశ్వరుడు ఇరుపార్శ్వాల్లో మార్జాలాలు తన్ను నేవిస్తూ నిలబడి తాండవమాడు తున్నట్లు ముద్రించారు. గజసింహాలకు మాషిక మార్జాలాలకు వుండే సహజ స్వాభావిక వైరాన్ని కొక్కొండవారు కందుకూరివారు ఈ రకంగా ఉపయోగించుకొన్నారు. తెలుగు పత్రికా రంగ చరిత్రలో వాద ప్రతివాదాల పత్రికల అవిర్భావం ‘వివేకవర్ధని’ నుండే ప్రారంభమైంది. కొంతకాలం తర్వాత ‘హాస్యసంజీవని’ వివేకవర్ధనికి అనుబంధంగా కాక, అందులో ఒక భాగంగా వెలువడింది.

వీరు ‘సతీహితబోధిని’ పత్రికను 1888 ఏప్రిల్ నెలలో ప్రారంభించారు. స్త్రీల అభ్యున్నతిని కొరుకొన్న తొలి తెలుగు పత్రిక ఇది. విప్లవాత్మకమైన మార్పులతో కందుకూరివారు ఈ పత్రికను

స్థాపించారు. 'వివేకవర్ధని' ముద్రాక్షరశాలలోనే దీన్ని కూడా ముద్రించారు. అప్పుడప్పుడు అగిపోయినా 1889 వరకు వెలువడింది. వివేకలింగంగారు సత్యవతి చరిత్రం, సత్యసంజీవని, జేహోగ్యధర్మబోధిని, పత్నిహితనూచని, మొదలైన గ్రంథాలు ఈ పత్రికలోనే ప్రచురించారు. స్త్రీల చదువు, స్త్రీల ఉద్యోగం, స్త్రీలు తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు, స్త్రీల ఆరోగ్య విషయాలు, స్త్రీ పిల్లల్ని అదుపు అజ్ఞాల్లో వుంచడం, మున్నగు విషయాలన్ని గూర్చి అనేక వ్యాసాలు వ్రాసి ఈ పత్రికలో ప్రచురించారు.

'సత్యసంవర్ధని' మాసపత్రిక కందుకూరివారి సంపాదకత్వంలో రాజమండ్రి పార్థనా సమాజం అధ్వర్యాన 1891 జూలై 29 వ తేదీన వెలువడింది. మొట్టమొదట ఎనిమిది పుటలతో ప్రారంభమైన ఈ పత్రిక రెండో సంపుటినుంచి పదహారు పుటలతో దీర్ఘమైనాగా ప్రజల ముందుకు వచ్చింది.

ఈ పత్రిక కందుకూరివారు కలిపురుష శివైశ్వర విలాసం, యోగాభ్యాసం, హిందూమతసభ, మున్నగు ప్రహసనాలు ప్రచురించింది ఈ పత్రికయే. 'సరస్వతీ వారదవిలాసం' అనే త్యంగ్యరచన వెలువడింది ఈ పత్రికలోనే.

'చింతామణి' పత్రికకు 1891 జూలైలో రాజమండ్రి నుంచి వ్యాపతి ముఖ్యారావు, కందుకూరి కలిసి సంపాదకత్వం వహించారు. ఈ పత్రికలో వివేకలింగంగారి సత్యరాజా పూర్వదేశ యాత్రలు, జంతు స్వభావచరిత్ర, నీతి కథా మంజరి, స్వదేశ సంస్థాన చరిత్ర, అలంకార సంగ్రహం, దక్షిణ గోగ్రహణం, మున్నగు గ్రంథాలు ప్రచురించబడ్డాయి. తెలుగు భాషాసాహిత్యాల అభివృద్ధికి ఎవరేని కృషిచేసిన పత్రిక ఇది. తెలుగులో మొట్టమొదట నవలలపాటి నిర్వహించిన ఘనత ఈ పత్రికకు దక్కుతుంది.

'జనానాపత్రిక'ను మల్లాది వెంకటరత్నంగారు 1898 జూలైలో స్థాపించారు. తర్వాత ఈ పత్రికను 1894 నుంచి రాయలసం వెంకటశివుడుగారి అధ్వర్యంలో నడిచింది. 1904 నుంచి కందుకూరి సంపాదకత్వంలో మును ముందుకు సాగింది. ఈ పత్రికలో వీరి భౌతిక భూగోళశాస్త్ర సంగ్రహం, వివేకనారీమణుల చరిత్ర, మున్నగు గ్రంథాలు ముద్రించబడ్డాయి.

1905 మార్చి 1వ తేదీని 'సత్యవాది'ని ఆరంభించారు. ద్వైతమత సంగ్రహం, అద్వైతమత సంగ్రహం మున్నగు మత విషయాలకు సంబంధించిన వ్యాసాలు ఈ పత్రికలో ప్రచురించబడ్డాయి. ఈ పత్రికలో ఎక్కువగా సాంఘిక విషయాలకు ప్రాధాన్యం లభించింది.

వీరు నడిపిన పత్రికల్లో సాంఘిక రాజకీయ మతనైతిక విషయాలచోటు చేసుకొన్నాయి. ప్రభుత్వోద్యోగుల అక్రమాల్ని, లంచగొండితనాన్ని, దురాచారాల్ని, నీతి నియమాల్ని, సంఘసంస్కారాల్ని, స్త్రీ జనోద్ధరణ విషయాలను గూర్చి ఇందులో తూర్పార బట్టారు. ఆనాటి సమాజంలో పాతుకు పోయిన సనాతన ఆచార మూఢవిశ్వాసాలపై ధ్వజమెత్తిన తెలుగు పత్రికా సంపాదకులు కందుకూరివారు.

'వివేకవర్ధని' పత్రిక ఆరంభసంచికలో ముద్రించిన ఈ క్రింది పద్యం పరిశీలిస్తే వారితెలి ఎంత ములభమో తెలుస్తుంది. 'సులభతైలినందనమును దెలియునట్లు కఠినసంధులు లోనుగాఁ గలవి విడిచి వ్రాయుదు నొకప్పుడన్య దేశములును లోనుగాఁ గల వానినిఁ బూనికూర్తు'

అటు సాహిత్యంలోను ఇటు జర్నలిజంలోను కందుకూరివారు సరికొత్త మైన శైలిని వాడి ఎంతోమందికి మార్గదర్శకులయ్యారు.

'వివేకవర్ధని' ప్రథమ సంచికలోని సంపాదకీయం..

సాహిత్యసభ

కారదావీతమువారు తేదీ 18-4-89 సా.గం 80 కు స్థానిక వైశ్య సేవాసదనం ప్రాంగణములో "విద్యత్కవిరాజు" డా॥ శ్రీ చేటోలు చిన్నయద్రహ్మకవి గారి అధ్యక్షతను సాహిత్య వభ జరపిరి, 'కారద-నీరదేందు ఘన సారసద్యక అనుటలో సాత్వికభావము సహారాధ్యమైన దని తెలియనగును. మానవని ఉత్తమమారమున నడిపించి - యాధార్యమును తెలిసి - పరమానందము నీయగలదే సాహిత్యము. అట్టిసాహిత్యమును వరిరక్షించవలసిన బాధ్యత విజ్ఞులగు పండితులపై నున్నది' అని అధ్యక్షులు ప్రవంగించిరి. శ్రీ కంచుమర్తి శ్రీరాములు స్వాగతము వలికినారు, శ్రీమతి N. వద్దావతీదేవి ప్రార్థన చేయగా "ఆచార్య" బేతవోలు రామద్రహ్మముగారు సభను ప్రారంభించుచు "కారదావీతము అర్హపండితలను సత్కరించుట ప్రళంసనీయమైనది, అవి అభిభాషించినారు,

'మావివేకవర్ధని తన్నుంజేపట్టిన వారలతోడ మొట్టమొదట డేట తెలుగు మాటలతో మాటిమాటికి నీతులనే సంభాషించుచుండును. ఆవెనుక దనసు వృత్తభావంబు మెరియనానాశ్లేషంబుల గొందరను, రసయు కములగు పాక భేదముల గొందరను, వింతలగు వృత్తాంతకథనంబుల మరి కొందరను, తేనియిలాలుకు సుధామధుగోక్షుల గొందరిను తను పుచు నందర నానందవారి ధిందేల్పుచుండును. మరియు నయ్యయి సమయంబుల నవరసోచితంబులగు పెక్కు విషయంబుల మిక్కిలి యక్కరతో నొక్కి వక్కాణించుచుండును' అని పత్రిక దృక్పథాన్ని తెలియజేశారు.

ఈవిధంగా అనేక పత్రికల్ని స్థాపించి, సంపాదకత్వం వహించి తెలుగు పత్రికారంగంలో ఎవరేని సేవచేసి తనకంటూ ప్రత్యేకమైన స్థానాన్ని సంపాదించుకొన్న బహుముఖ ప్రజ్ఞాశీలి కందుకూరి

8. “వాసవీ కన్యకాసాహిత్యము”

— శ్రీ రేపాకరామనాథనారాయణ ఎం. ఏ.

ఆంధ్ర వాఙ్మయమున ‘వాసవీ కన్యకా పరమేశ్వరి’ కథకు విశిష్ట మగు స్థానము గలదు, కేవల ఆంధ్రమునందే కాక, ద్రావిడ కన్నడ భాషలందును; సంస్కృత భాష యందును గూడ వాసవీ కన్యకా పరమేశ్వరి సాహిత్యము గలదు. ఈ తెలుగునగల వాసవీకన్యకా సాహిత్యమునకు మూలము సంస్కృతమునందలి ‘కన్యకా పురాణము. అది అష్టాదశ పురాణములలోని ‘స్కాంద పురాణము’లోనిదిగా తెలియుచున్నది. స్కాంద పురాణమున ఉత్తరఖండమున ననర్జుణాత సంహితయందు కాలంకాయన ముని, వైశ్యముని (వైరుపాక్ష) సంవాద రూపమున గలదు. అది అరువది అధ్యాయ ములలో; మూడువేల ఏడువందల ఏబది యొక్క శ్లోకములలో గలదు, ఈవాసవీ కన్యకాపరమేశ్వరి పురాణమునకు మూలము ‘మార్కండేయపురాణము’ నందు గూడ గల దని శ్రీ కొల్లూరి సూర్యనారాయణగారు తమ వ్యాసమునందు తెలియ వలచిరి. కాని దీనికి గల అధికములు సహేతుకముగ గన్పట్టట లేదు. కావున వాసవీ కన్యకాపురాణానకు స్కాందపురాణమే మూలమని, లభ్యమగు అనేక గ్రంథముల ద్వారా తెలియుచున్నది.

శ్రీ గోరంట్ల బువ్వయ్యచౌదరిగారు ముఖ్య అరిథిగా పాల్గొని “నిరంతర సాహితీ కృషి వయలైన చిన్మయబ్రహ్మకవి గారి ఆశయా లకు తగినరీతిగా కారదాపితము పదికాలములు వర్తిల్లగలదు, అని ఆకాంక్షించినారు. శ్రీ పాసుగంటి శ్రీరామమూర్తి చేదియ్యం వెం కటరామయ్యగార్లు” విస్వార్థముగా సాహితీ సేవగావించుచున్న కారదాపితము మిక్కిలి అభినందింపదగినది అని వాక్రచ్చినారు. శ్రీ రామబ్రహ్మము - తిరుపతి వెంకట కవుల కవికను గూర్చి శ్రీ ఏ. విజయభూషణ శర్మ వ్యావహారిక భాషనుగూర్చి, డా. శ్రీ S. M. సుబాషి ‘వేమన కవిశాతత్వము’ ను గూర్చి మాహాజ్ఞులముగా ప్రసంగించిరి,

శ్రీవాసవీ కన్యకాపరమేశ్వరిదేవి శ్రీ మద్వైకుంఠ కుండవత. ఆమె సాక్షాతు పర మేశ్వరుని రాణి యగు పార్వతీదేవి యని పెక్కుగ్రంథములు తెల్పుచున్నవి.

మరికొన్ని గ్రంథములు ‘దేవేంద్రుని వట్టపురాణ’ యగు ఇంద్రాణియే ‘వాసవి’గా జన్మించినదనియు, ఆమె న్యకులస్తులతో గూడి, అదిశక్తి, వరాశక్తియగు కన్యకాంబా మహాదేవిని అర్పించుచుండెడిదనియు, ఆమె దేవీపూజకై పెనుగొండ వట్టవాచీకుడగు కుసుమశ్రేష్ఠిచే, కన్యకాంబామహాదేవి ఆజ్ఞ ప్రకారము వియమింపబడినదనియు, అట్టి యామెపూర్వజన్మకావ ప్రభావముచే విష్ణు పరనునిచే మోహింపబడి, అతనికి వశము గాక, అగ్నిప్రవేశమొనర్చు కొనినదనియు తెల్పు చున్నవి. వాసవి ‘కన్యకాంబా మహాదేవి’ పూజలోనుండి, రాజుచే మోహింప బడి ఆత్మాహుతి గావించు కొనినది గన నాటినుండియు న్యకులస్తులగు పెక్కుల చేతను మిగిలిన వారిచేతను, ‘వాసవీ కన్యకాపరమేశ్వరి’గా పూజింపబడుచున్నది.

ఇంకను కొన్ని గ్రంథములు అది శక్తియే, వరాశక్తియే కలియుగమున వెళ్ళకు లోదరణకై, పెనుగొండలో కుసుమశ్రేష్ఠి యింట ‘వాసవీ కన్యక’గా జన్మించిన దని

వరుసగా శ్రీ C. H. వెంకట్రామయ్య P. Dh. S. ప్రభాకరరావు గార్లు వండిత త్రయములో ఒక్కొక్కరిని కాళ్ళిరు కాలు వాతో, రు 118 లతో పునముగా సన్మానించి నారు, పదానంతరము చిన్మయ బ్రహ్మకవి విరచిత ‘మహాకవి వన్నయ’ హరికథా గానము శ్రీ T. విశ్వనాథ భాగవతార్ గారు చేసినారు. శ్రీ T. ప్రకాశరావు వాయలీనము శ్రీ P. రామలింగము - మృదంగములతో సహకరించినారు. పదాన్య శేఖరులు శ్రీగంధి సుబ్రహ్మణ్యముగారు హరికథకులను - వాద్య విద్వాంసులను పునముగా సన్మానించినారు ‘జాతీయకవి’ శ్రీ శ్రీపాద వెంకట సోమ యాజులు వందన సమర్పణ చేసినారు.

శ్రీ, వెం. సో.

తెల్పుచున్నవి. ఆమె సాక్షాతు దైవాంశ సరి భూతురాలనియు, అందుచేతనే విష్ణువర్ధన మహారాజు వౌష్ణ్యమున కే మూతము లోబ దక, భయపడక. తనకులములోని 102 మంది గోత్రముల వారికి. తన విశ్వరూప మును చూపిన దనిరి. అంతేకాక వైశ్యకులధర్మ ములు, అధారములు. వివాహ వియమములు గోత్రములకు సంకేతనామములు, మేసరికపు ధర్మములు బోధించి, 102 మంది గోత్ర ముల వారితో కలిసి, అగ్నిప్రవేశముగావించి కాను మోక్షము నొందుటయేకాక, తన కుల స్తులకును మోక్షము నిచ్చించినది. మరియు మోహింపబడిన విష్ణువర్ధన మహారాజును “తన మరణదా ర వివగనే అతని శిరస్సు వేయివక్కలగు” నని శపించినది. ఈ ప్రకారము కలియుగములో దుష్కళిత శిష రక్షణగావించి; అహింసా నిదాంతమునకు దీపిరి పోపినది. అట్టి యీమె సాక్షాతు మహాంశసంభూతురాలనియు, శక్తి స్వరూపిణి యనియు, జగజ్జనని యనియు, వేదమాత యనియు, అనేక గ్రంథములు తెల్పు యున్నవి. అంతేకాక ఈమెయే కృతయుగ మున ‘కుంభ నికుంభుల’లను రాక్షసులను జయించిభట్టిదనియు శ్రీకాయగమున ‘రేణుక’ యనునామమున పరకురాముని తల్లియై క్షత్రియసంహరణము గావించెననియు, ద్వాపరయుగమున యశోదా గర్భమున జన్మించి, శ్రీకృష్ణునకు సోదరియై, కంసాదు లగు రాక్షసులను సంహరించినదనియు, గూడ భావించి, ఆమెయే కలియుగమున ‘వాసవీ’ ‘కన్యకా’ నామములతో అవతరిం చిన దనియును తెల్పుచున్నవి.

అట్టి ఈ వాసవీ కన్యకాపరమేశ్వరి గాథ జరిగిన కాలము ఇదమితమని స్పష్టముగ తెల్పుటకు చారిత్రకులలో విన్నాభిప్రాయ ములు గలవు, కొందరు క్రీస్తుపూర్వము నాటిదనియు, కొందరు క్రీ. 11 వ శతాబ్ది లోని దనియు, మరి కొందరు 12వ శతాబ్ది ముదియు, ఇంకొందరు 18 వ శతాబ్దిమదియు తలచియుండిరి.

1. శ్రీవాసవీకన్యక చరితము, ప్రచురణ అర్హ వైశ్యయువజన సంఘం పెనుగొండ.
2. కన్యకాపురాణమున విష్ణువర్ధనదేవ్యుడు - వ్యాసము. భారతి, 1988. మే.
3. కన్యకాపురాణము, దోమా వెంకట స్వామి గుప్త, (న శే ష ము)

ఒక్కవేళను సూక్ష్మరూపము నొందు దీ వసుమాత్రమై
 ఒక్కవేళను స్థూలరూపమునొందు దంతయు నీవయై
 పెక్కురూపులు చాల్తు నీదగు పెంపుమాకు నుతింపఁగా
 నక్కజంబగుచున్న దేమన నంబుజాక్ష రమాపతి!

నాయక నీ నామము, నానాభవరోగ కర్మనాశములకు వి
 న్నాణంబగు నౌషధ మిది, కానరు దుష్టాత్ములకట కంజ దళాక్షా:

జననాలోచన 3,4,5,6,7,8,9,10,11 వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20,12,15,15,15,15, 21
 20 రు. లు ఎం. ఓ. చేసినవారికి ఖర్చులు మేమే భరించి రిజిష్టర్డు పోస్టులో పంపగలము. వి. పి. పద్ధతి లేదు
 - సంపాదకుడు.

అడ్రసు:—

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి,
 కలైయ్య తెలుగు లెక్కరరు, వి. టి. కె. కాలనీ,
 6-4-24, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజనగర్),
 రాజమండ్రి-1.

